

Non desint, qui hanc plantam Struthium sive Lanarium herbam, quam radiculam quoque vocant, esse putent, quod acri sit radice. Atqui nos his haud facilè subscribimus, cum Theophrasto libro sexto cap. 3. de historia plantarum, Struthium spinosa folia gerat; Plinio verò caule sit ferulaceo, tenui, & in cibis grato, & foliis oleg proximis. Quæ cvidem notæ in hac planta maxime defiderantur. Siquidem folia gerit dodrantæ longiore, nullis rigentia aculeis, sed portus laevis: apertitam illi caule ferulaceum non est, sed solidus et rufusq; & minimè geniculatus. Diſcordes Strutbi his toriam non defricti, quod suo tempore lanificis expetuum, passim ab omnibus cognoscetur. Nec propterea censendum puto, hanc plantam radiculam dici debere, quod acri tantum sit radice, alijs autem non alipulantis. Quidam experimentatores eandem dicunt viribus polletere summis ad venena, & venenoformis animalium mortis; quare Theriacarium ipsam appellant. Nos aut id affirmare, aut negare nequemus, eam nihil certi de hac re exploratum habeamus, quanquam ex acris suis radicis sapore, eam excalcare, ex tenuare, incidere, aperire, ac virinam, & suadorem facile cire posse iudicamus.

MOLY.

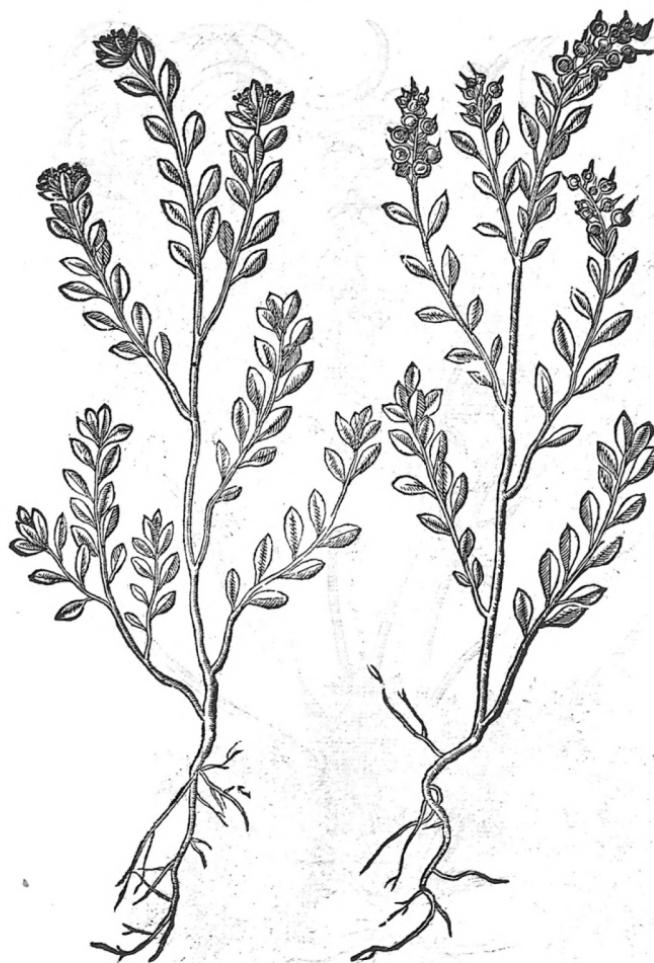
D'm tertius huiusc e operis liber prelo subfesset, hanc plantam misit ad me Patauo Vir optimus, & omni humanitate predius Iacobus Antonius Cortusus: que legitimum Moly per omnia referre uidetur. Cum autem suo in loco collocaui non potuerit, quod iam Commentarium de Moly esset excusum, dum planta ad nos mittebatur, hic in appendice eam excusi*us*sumus.

CVMINVM SYLVESTRE ALTERVM.

Sirpem hanc sāc spectatu dignam, misit quoque mibi idem Antonius Cortus, ut eam diligenter examinarem, & deinde illi meam dicere tententiam, an Cuminum sylvestre alterum ipsum esse censerem. Ego verò (si veritatem fateri debeat) est in ea sum sententia, ut Cuminum sylvestre alterum nil aliud esse putem, quam Consolidam regalem vocatam plantam, non tamen ob id negauerim, corniculatam hanc sirpem sylvestri cumino alteri esse congenerem, aut alterum eiusdem cumini esse genus. Sed ferant alii rei plantarū studiosi siū quoq; de ea iudicium.

A L Y S S V M .

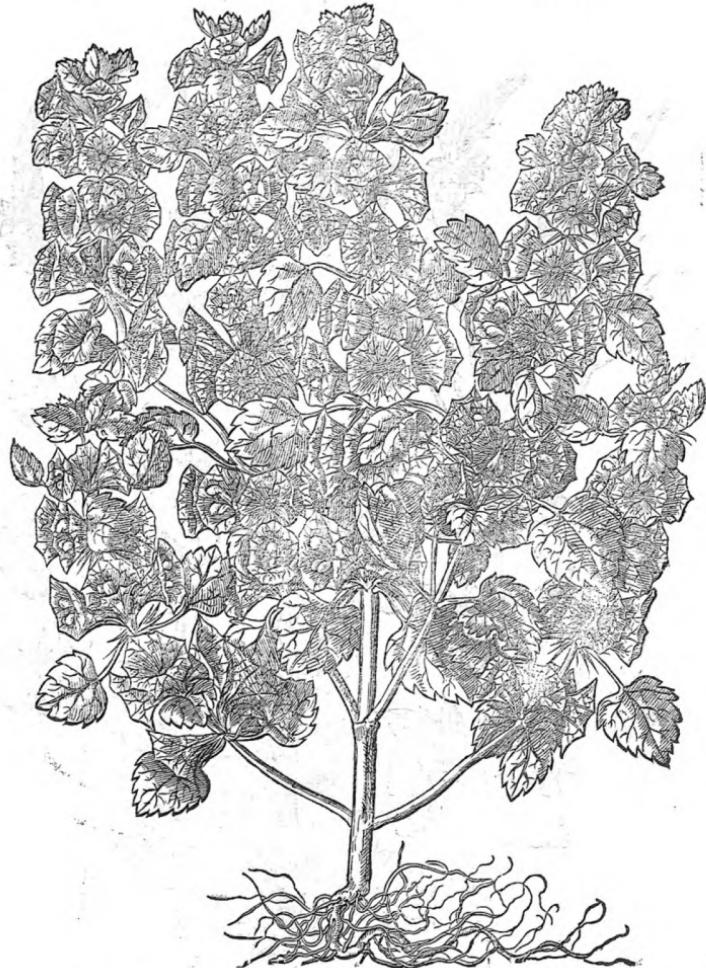

Tamen hęc planta non omni ex parte Dioscoridis *Alyssum* referat, cum tamen sciam non deesse rei herbarie studeat, qui eam *Alyssum*, aut *Alyssis* genus faciant, eius imaginem suo in loco, tertio libro excudi curassem, si tunc suistit ad manus.

TEVCRIVM ALTERVM.

Non parnam Teucrij similitudinem refert planta, cuius hic imaginem damus: si quidem foliis est trifagiinis, & a Ciceris non alienis, quo sit, ut recte Teucrium quibusdam dicatur; nec quidem ab re, cum experimentis constet, non parvum ienofis prestat auxilium cum herbam ipsam, tum ipsius decoctum potum, ex alio meraco paratum.

MENIMINUS huicse plante superius libro tertio de Apisistro agentes, ibique eandem collocandam statueramus. Sed typographorum negligenter id pratermissum est. Prout etiam eorundem incuria fuere pratermissa verba, que inscripcebamus in Commentariis nostris de *Viola arborefcente*: in quibus debebat agi mentio de boreissimo Pharmacopeo Francisco Calzolario Veronensi. Que quidem verba, ut omnibus innoscat nosfer in eius gratissimum animus. 60 nec in loco collocanda diximus. Et hec sunt. *Arborefcentis Viola Plantam nulquam à me ante vijam, cuius hic imaginem excudi curauimus, misit ad me Verona Franciscus Calzolarius, vir quidem rei plantaria studiosissimus, & primus huicse plante inuenitor: adeò, ut meritò hac a suo inuentore CALCEOLARIA viola appellari possit. Naficitur in Monte Baldo, ubi quam plurima planta inueniuntur rare proueniunt. Et hec satis.*

L I B R I Q U A R T I F I N I S.

P E T R I A N D R E A E
M A T T H I O L I M E D I C I
S e n e n s i s C o m m e n t a r i j ,

I N L I B . Q V I N T V M P E D A C I I D I O S C O R I D I S
A N A Z A R B E I , D E M E D I C A M A T E R I A .

SVperioribus quatuor libris, amicissime Aree, tradidimus de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, & earundem lachrymis, ac fructibus: item de animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oloribus: nec non de omni radicum, herbarum, succorum, seminumque ratione. In hoc autem totius operis quinto differemus de vinis, & metalicis, à vite nostram commentationem auspicati.

C O M M E N T A R I V S M A T T H I O L I .

V O N I A M non difficile tantum, sed quasi etiam impossibile esset, ut cuiuscunque scientie, aut facultatis principis, ac fundamenti vniuersitatem ignorari, sciri perfecte posse illa, que deinceps speciatim in ea consideranda venuerunt: ideo non minus necessarium, quam rite fore existimat, si hic in vniuersum fossilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etsi in hoc quinto libro nonnullorum fossilium medicamentorum cum historiam, tum facultates trahiderit Dioscorides, & ipsius secutus Galenus in libris simplicium medicamentorum: cum tamen eorum neuter originem, materiam, causas, ac alia plura in his estimanda, ac cognoscenda explicuerit, illa quidem hoc loco silentio involuenda non duximus, & quantum per nos fieri potest, nihil quod ad absolutam rem simplicium cognitionem, & communem usum faciat, à nobis intactum relinquimus. Cum itaque plures tam antiquos, quam recentiores, quo de fossiliis, ac metallorum materia scripserint, diligenter, satis perlegerint, eos vituperare non modo inter se differentes reperi, sed in aliis etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de veritatis tramite parum deficiant: videntur tamen non exacte ea omnia explicauisse, qua haec in maxime necessaria censentur. Fieri enim lapides, Aristoteles author est, non liquefcentes ex ijs sicca igne, sciente exhalatione. Ex quibus deduci potest, exhalationem huiusmodi nateriam esse lapides liquefcentes, è quibus me-

Varia de ge-
neratione la-
pidum sententia.

Arist. opin.

40 talia confluant. quo fit, vt ex Aristoteles sententia, lapides igne non liquefcentes sicut ex calido, & sicco vapore: liquefcentes per ex humili huiusmodi tantum. Sed opinionem hanc, qui rem alius, diligentiusque inuestigavit, minime probandam existimat, cum lapides longe minus, quam terra ex vase fieri queant. Siquidem pulvis, qui sic gigaverit, nonnum aliquo ex pluribus fieri nunquam possit, nisi humor illi commixceretur. & omnes pariter lapides non liquefcentes absque multa hominum opera, ac tundendi labore facile in arenam, vel puluerem transfringunt, si tantum ex ijs nullo accedente humore efficerentur. Quod profectio hanc ita se habet: lapides namque ferè innumerous admodum compactos, solidosq; videamus, id quod bandi diuidit ostendit, ex illo tantum vase eos nequam genitos esse. Quod si ex eo lapides eiusmodi procrearentur, magis omnino fierent in superiori aeris regione, vt que facile ignis contactu incendatur, quam intra terram. Quandoquidem omnibus liquido constat, quam superior illa aeris regio ex velociitate aetherum conversione, citius accendatur. Ac certi si non alia, saltem quatuor gigantem cometæ, faces, flammæ, clypeï; ardentes, deciderent lapides

50 è celo, aut terra, quod tamen fieri non videmus. Et quanuis traxiderint prodigiorum scriptores plusve quandoque lapides, ut Plinius, & ali quidam refellant; non tamen ob hoc opinatus est. Aristoteles in aere lapides gigantes posse. Nempe is lapidem è celo delapsum ventorum vi in aerem sublatum scribit. At si lapides in aere fuit (quod planè negare non auctum) quid obstat, cur dici non possit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi sub terra generantur? quam quidem materiam facile produxisse potuerunt violentissimæ tempestates: utpote qua repente diuq; motu dum oriuntur, ex reliquo elementorum mutatione terrena illa corpora geruntur. Theophrastus vero non lapides soli, sed terras etiam confolare

Theophrasti
opinio.

55 scribit ex pura, ac aquila materia, que confixus quedam, sive percolatione sit effecta, aliore modo excreta. Quod etsi opino. iure aliquo probari possit, non tamen ijs dubius modis tantum talis efficitur. Nec ea quanuis proxima sit materia terra insignis, omnis etiam est lapis, verum alij quoque modis sit pura, & equalis materia, vt cum suci nascuntur. Inter- dum quoque necesse est, vt calor materiam ijs duobus modis gentem, prius coquat, vt inde efficiat succum, ex quo tan- dem lapis, qui liquefat ignis calore, fieri possit. Verum eniuero multò magis in hoc errasse Theophrastus deprehenditur, quod scilicet omnes lapides etiam pretiosos terra abundare crediderit: is enim ita inquis. Forum, que in terra con- fidunt, alia aqua sunt, alia vero terrena. Aquæ quidem sunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua. Terrena vero lapides, & lapidum species pretiosæ, ac etiam terrarum species omnes, que colore, vel leuore, vel spissitudine, aliare facultate sunt insignes. Quandoquidem si vera efficitur Theophrasti sententia, nulla quidem inueniretur gemma, que translucetur, cum tamen varie, ac ferme innumeris reperiatur, que maxime pellicent. Hinc itaque fit, vt circa inueniam dicí possit, non omnes pretiosorum lapidum species esse terrenas, sed aquæ, id est, ex humore quedam confitas, cui aquæ pondus longe manus, quam terra ista. Ceterum Auctiæcens opinio, quam sequitur Albertus, multò magis veritati, ac ratione concorrere videtur, quam aut Aristotelis, aut Theophrasti. Quippe quanquam non explicuerit ipse, quibus modis futura lapidis materia congergetur: dixit tamen iustum esse in primis lentum, & aquam non simplicem illam, sed cum terra permixtam. In qua permissione si plura terrena, quam aquæ confixerit, lumen dicitur, fin a'ue, succus. nihil enim aliud

enim aliud est lutum, quām terra, que permaduerit aqua: nec succus aliud quidem explicat, quām aquam, que forbit terram, uel abrasent, terigerique metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus est, lentus, ac tenax esse ponitur, cuiusmodi illud est, ex quo latere & scilicet fuit: nam ad alterius generis hunc, quod penitus lenore careat, hanc difficer separatur, ac dissolutor humor, tuncque non lapis ex eo efficitur, sed puluis. Lutum uero tenax calor primus excendit confringit, efficitque medium inter luctum, & lapidem: deinde quia diutius idem agit, uel acris, lapidem gignit. Quin etiam succus cassus, & latus facile concurrit in lapidem, quod in animalibus est euidens, presertimque in nobis, cum iactundis ueteribus medicis, ac etiam recentioribus decreta sit, tum rennum, tum uescic calulos non aliunde proponit, quām ex lento, trascende humore temporis tractu a caloris nostri facultate coacto. Ob id igitur translucentes gemmas non ex aqua tantum fieri consunt: sed ex puro, liquidoque, qui succo, qui aqua multum, terra uero tantulum referat. Siquidem si ex aqua tantum huiuscmodi lapides efficiuntur, non utique mergerentur in ea proiecti, sed ea supernarent, 10 non secus ac glacies, & grandio. At cum nonnihil genit demergatur aqua, ac etiam crystallus, & beryllus, que tamen quoniam glaciem colore representant, omnino uidentur ex aqua conformati, satis intelligimus, ex sola aqua non gigni lapides illos. Quapropter (ut in sequentibus suo loco dicetur) planè expleta ea uera Plini, & aliorum quorundam sententia, quibus certum est, crystallum glaciem esse, que non in algidissimis roris concuerit, cum aqua non supernat. Generantur præterea lapides ex lapidis ipsi, cum fluoriorum, riuulariorum, ac subterraneorum fontium aqua per faxa excurrentes, ab eorum superficie aliud lapidem abraerint, quod cum refederit, solis calore sticcatum, ac lapides facti. Hoc enim eudentissime apparet in canibus, ac soli patentissime aqua dulciori, quibus nonnullae aqua calida discutuntur. Ii rimirum lapides quibusdam crusis oblinuntur, que cum tenuissimi ramentis con�ceps sunt, ceteris moliores, infirmioresque habentur. Hoc iudem apertissime conspicitur in quibusdam balneis aquarum fronte nascientibus, presertimque in balneo sancti Thibippi cunctis nostris Senensis. Quandoquidem ex huic sebae aqua, particula quedam gigantum lapide, facchrum tum candore, tum etiam materia referente, que uero adeo imitantur feminam facchrum conceps, & alia id genus, que in officiis facchrum similiiter continguntur, nempe anfum, coriandum, ac etiam plerisque cineracum, ut ipsi capsule a quibusdam implentur, itaque appetunt, ut solata causa aliquis facchrum, eiusque conficitur amulius mons. Fic hoc quecum in his, que huic aqua stillicidio utitur ad cerebri morbos curando, illi quocte caput subiungentes. Siquidem lapides illa materia, capsillis circumcisis continuè inhaerens, in granula quedam cogit, ac coleat, ab anjo facchrum concoleto nihil ferè dissimilis, que non nisi tractu temporis inde se explicant, & diffluentur. Idem praeterea euenit in montibus concavatibus, ac felicibus, que ex saxe potissimum calcario constat, quippe aquarum ex saxonum commixtis stillicidio lapidea concrevit materia, que è cauitatibus illarum cameris non diter pendet, quam stirpibus herbo gelu è demorum nostrorum tecis prominent. Ex eadem etiam saxe calcario oritur gypsum, melites, galactites, & alii quidam lapides. Ex succo, qui ex eodem saxe, & aqua contemporaverit, lapis scollaris, & gypsum, quod raro 30 translucidum inuenitur. Eodem modo ex ramentis rubi lapidis fit hematites, & scissiles: item in commissuris marmoris maculosis, aut eius, quod in candido cinereum colorem referit, reperuntur dactyli Idaei, lapides Iudaici, trochite, & consimiles. Verum enimvero succus lapidescens omnino difficit ab aqua, que saxonum ramentis reserta est, in quod plus habeat sedimenta, uel quid talora coquendo aquam, eam densioram efficerit, uel quid aliud est succus continet, quod reverenter addringat. Ex quo (ut opinor) corallium maris planta, & antipathes orientum. Pessimo materia lapidis erit quicquid habet meatus, per quos succus lapidescens imbibit posse, sine qua est terra continuatur, sine cum aqua miscitus ex ea effusus erit. Quoniamque multoties arbores, fructus, animaltes, ossa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohemi aperiè testantur. Quandoidem in conum regio plures in subterraneis sedimis (Georgius Agricola anchora est) arbores inuentae fuerint in lapidem conuerte, stantibus adhuc ratis, cortice, medulla, ac radicibus. I. quidem ipse quoque ingenue fateri possunt, arboris ramum ex lacus ciuilius latere mibi allatum esse, quid altera parte lapidem, altera uero lignum cernebatur. Venetus item in magno Germanorum imperio, quod vulgo vocant il Fondaco de Todeschi, epi reliquias lapidem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Fueharis agens, uicendo omnium spectaculo, & admiratione ostendebat. Id quod animalium quorundam carnis, & ossibus, tamen etiam refaces pīcūm experimentis euensiis comparimus. Namque in Eturia quām plurimis in agris, buccine, cochle, conculca, & eiusmodi multa aratra ab agricultis enuntiat in lapidem conuerte. Que sanè omnia habet dubium fidem faciunt, ita se rem habere, uti diximus. Sed ut ex praedictis omnem lapidem materiam paucis perfringamus, ea in primis est lutum, in quo multo plus sit tenacis terre, quām aqua. Deinde est succus, qui uebentis frigore congelat, in quo aqua ipsa terram superat. Sunt præterea ramenta saxonorum, que aquarum recursus abradit. Quinetiam succus lapidescens qui cum in aerem effusit, in lapidem concrevit. Omne denique, quod habet meatus, in quibus lapidescens succus facile excipiatur. Nihil feci in metallorum ortu & materia, de quo iam nobis differendum est, authores inter se difsentient inueniunt. Alia etiam est philophorium, alia chymistarum, alia astrologorum sententia. quibus etiam accedit opinio imperitissimi vulgi, que tantum ab aliis disidet, quantum a ueritate, & ratione profligatur. Is namque certò credit, non modò saxe, sed etiam metallis omnia, pretiosis lapides, & gemmas, ac terrarum varia genera, in ipsa tantum mundi creatione Deum optimum maximum talia fixisse, atque creasse, qualia nunc reperiuntur: nec medio temporis lapsi, ullam ex materiali ad id dispositis esse natam, uel renata, neque aliquam uitam natura, ad eorum perennitatem summi rerum opificem tribuisse. Quia certè vulgaris ita temere pronunciant, non uidet quām maximam natura inferat iniuriam, que nunquam aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quām ea semper regenerare, que aliis genuit, que etiam noua multa product. Vnde hac vulgaris opinio profusa explodenda, atque exsibilanda est. Quam insister uanam ac ridiculam, illud maximè diluit, ac demolitum, quod in antiquis metallorum cuniculis sole clarissim uisitatur. Siquidem innumeræ inueniuntur metallorum sedes, tanquam multiles a fossoribus derelicte, quod inde omne metallum effoderent, per quas eti prius longe, lateque patrebant transitus, ita ut libere, & absque ullo impedimento non modo fossores ipsi, sed uerbicula, ac curriculi per eas difficerentur: trahit tamen temporis factum est, quod materia lapidescens in ipsi adeo crescerit, ut fossoribus denuo ingredi uolentibus, ob cauitatis angustiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continuè generari, ferrum indicio est. Id quod in ille insula metallicis fieri (ea enim a maritimis mortuis non longe distat) non modo probatissimi scriptores prodiderint, sed fossores ipsi, qui diutius in ipsius uestiuti sunt, uerbis referunt. quippe quid ferre illa fodina multis iam annis destituta, iterum atque iterum ferrea materia implicantur. Porro philopoi, & chymistæ alter sententia. Aristoteles lapidem materialm huius tantum existimat. Chymistarum uero nonnulli omnino assertant, metalla in uisceribus terre geni ex fuligine, & argento nivo: aliq ex quadam cinnere aqua madefacta. Quorun sententia, cum non solum suppetat, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimarum omnes decepit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non ueruerit, nisi præter nostrum institutum esset, quibz baratis rerum capitia tantum percurreantur. Verum si quis reuertat hanc fusus enarratam,

Plinij opinio
explosa.

Varia de me
calorum or-
tu sententia.
Valgi opinio
explosa.

60

60

Quippe quid ferre illa fodina multis iam annis destituta, iterum atque iterum ferrea materia implicantur. Porro philopoi, & chymistæ alter sententia. Aristoteles lapidem materialm huius tantum existimat. Chymistarum uero nonnulli omnino assertant, metalla in uisceribus terre geni ex fuligine, & argento nivo: aliq ex quadam cinnere aqua madefacta. Quorun sententia, cum non solum suppetat, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimarum omnes decepit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non ueruerit, nisi præter nostrum institutum esset, quibz baratis rerum capitia tantum percurreantur. Verum si quis reuertat hanc fusus enarratam,

retam, atque exactissime discussam habere cupit; librum legat Georgij Agricolae uiri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos esse ingenuè fatemur. Ceterum illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, perstans eje debet, quod nihil aliud sit metallorum materia, quam substantia elementaria, que tanto perfectius metallum effici, quanto magis in equali proportione tum qualitatis, tum quantum impensis deputata constat. Quippe in metallorum materia aquam effe, maximo argumento est, quod ignis calore liqueunt, ac fluunt: frigore uero tum aeris, terra etiam que rugosus denserunt, ac coacti. Id quod clare ostendit, ea aqua multum, terra uero parum obtinet. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed misla cum terras atque terra quidem portio tanta in missione exsistit, quanto aperie perspicuitatem obserueret, fulgorem uero non anferat. Quintam etiam nascitur quo purior fuerit, è pretiosis (ut diximus) metallum confat, idque magis ignis patiens redditur. Sed quota terrena portio in iste cinque humoris, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, nequid uero
10 bis explicare. Id tantum nouis Deus optimae maximus, qui certas, ac definitas quafdam leges naturae tribuit, quibus res inter se miscet, ac temperat. Successus igitur est, ex quo formatur metallum, quem parunt uarij motus, quorum proximi sunt aquae defluxionis terram molientes, aut secundum respensionem: terra cum aqua permixta: & uis caloris agentis in myristas, ut id genus succos gigant. Sed cina de metallorum materia satis dictum sit, iam causam efficientem profèquamus. Ea autem Causa metallo uerbi causa, aliud nobis esse consetur, quam calor, & frigus, qui in ipsius terra uisceribus reconduntur. Calor inquam is est, qui humoris metallici mistione coquit, ac purificat: frigus uero, quo denserent, & durar efficitur. Hoc equidem experientia factile comprobatur, cum neminem latet igni metalli liquefcere, ac etiam tractu temporis post liquefactionem, ipsius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem de testanda uideatur eorum opinio, qui tantum calore subterraneo metalli confici crediderunt. Sunt & qui putent, metallum omnino effici siderum errantium influxu. Soli namque anni generationem affigunt, Luna argentei, Marti ferri, Mercurio argenti uiri, Ioui stani, Veneri eris, Saturni denique plumbi.
20 bi. Addendum, quod sicuti metalla ab errantibus Stellaris sui ortus principium habent; ita pretiosi lapides, ac gemme, a fixis suam effectricem causam suscipiunt. Huic autem sententia plerique non acquiescent, quoniam has causas nimis remotas credunt, & propinquioribus causis inibens arbitrantur. Ego tamen iusticias non enducere reor, qui omnia hec inferiora terrena, ac finita regantur, gubernentur, & producentur a superioribus celestibus, ac sempiternis: que tandem diuina orbium circulatione, omnium causarum tam remotarum, quam propinquarum causa existunt. Ita patiter dicendum ex ultimo lapidum gigantorum causam non scimus a filo frigore, uel calore, sed modò ab hoc, modo ab illo prouenire. Nam lapides, quos aqua humectando diffluit, calorem excicando compiegit intelligimus. Contra uero, qui calore ignis liquefunt, ut fluorium, & torrentium filii, quibus ignis liquatis uirium conficiunt artifices, eos frigore concreuere certum est. Concretio enim, eisque opposite affectiones, refoldit felicit, atque liquefactio, orinuntur causis inter se contrariis. Etenim calor a materia humoris extrahens, eam effici duram: at frigus eandem, aere maxima ex parte se excluso, uehementer constringit, quemadmodum agit, cum aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc est, quod memoria prodidit Galenus, eam aquam corporibus prouersi immaculam esse, que a nube, uel glacie colligatis fluxit: quoniam omnia, quod in ea tenuissimum erat, a gelo expelsum fuerit. Dubius his causis tertia quoque accedit, que est juccus illa lapides, sive, que superius diximus, qui uel solis, uel cum aqua permixtis in stirpium meatus, aut in animalium partculas recipitur. Nam preterquam quod si lapidum materia, caro etiam efficientis partes subit: quando felices in corporibus per meatus penetra; idque totum secum in lapidem uertit. Quod si lapidem concreuerit guttatum cadens, aut in uirco diffusus, tunc materia tantum, non causa efficientis dici merabitur. Guttatur hic (ut supra dictum est) in locis quibusdam lapidosis, & interdum aqua commixta, per uenas terrenas manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, si fontes, riuulis, lacis, ac puto reperi possint, qui stirpes, & silvae multe in lapidem tractu temporis uertant. Verum non est ignorandum, quod successus in lapidem motu aliquo agitatus, non facile in lapidem denserat, nisi crastis admodum fuerit, sed simulante in meatus ligni aut alterius rei recipi, dispergitusque quieuerit, frigore cogitur, & concrevit, mutatque res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quadam Gorbae fonte euenire probatissime auctore testantur. Cuius gutta solo perfusa, & citi moneri, ac agitari nequeat, ab ambiente aero denserant, & lapidescunt. Quod si praterae- rum est, in montibus Pyrenaeis esse loca, in quibus aqua pluviales lapidescant, id ideo fieri posse uideatur, quod aquas cum terra permixtas uel solis calor paulatim concoquat, uel insignis propter calorem fuscandi uis, que terra inicit, conpisiit: utroque enim modo ex ea potest effici lapis. Neque igitur effici conseruare, ac communici aliam uim, que lapidem agat, Cur pauci, cur multi lapides fiant.

30 magnus, aut parvum, secundum materie quantitatem, quapropter plerunque singulares a frigore efficiuntur, cum purissimi succi, ex quibus constant, rariis multi ac magni in locu unum congregantur. Verum contra plures gigantur lapides, si locus non fuerit planè solidus, sed meatibus referitus, per quos calor ipse discurrere queat: nam si meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; si multi, multi. Ad hanc plures generantur lapides non modo ex predictis, sed etiam ex materia diversitate, quandoquidem calor partem unius generis secerens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus insisa materia in plures partes dividitur: siquidem in ea frigus non minus, quam calore uires suas exercere potest. Qui lapides præterea pro diversa materia mole magni, aut exigui redduntur. Iisdem modis quoque glacea, & filii sunt: est si sepius aquarum impetu, qui faxa frangit, & communis, efficiuntur. Haec tenus causas explicavimus, quae lapides, & metallum efficiunt. nunc ad eorum differentias progrediambur. Coloribus itaque discrimina, que in lapidibus spectantur, materia, ex qua gigantur, diversitudi-
40 tem indicant. unde unus & idem lapis sepe variis coloribus consequitur, quod sias ex diversi coloris materia. Deinde color, Lapidum color, cùm ipsorum lapidum sit opifex, coloribus materialis inficit: nam obscuros ipsius colores illustrare, illustris vero obser- lores reddere potest. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fictilia usita pinguntur. nuncque coloris omnes, qui ad vas a fictiliis pingenda, uel incisenda parantur, antequam fornacem coniulantur, ab his plurimum distant, qui in fictiliis ipsis igne torrefacti, posita videntur. Quandoquidem esti fictilia eris squama super porphyry- le lapide levigata, admixta aqua, infecta rufo colore, eris ferre modo, apparent, ignem tamen fornacis experti, uiri efficiuntur. Sicut & color, que ex ferris squama paratur, mellitus efficitur. Lapis etiamnum, quem fugili uolitra vulgo vocant Zaffara, porphyry lapide levigatus, colore subnigro cruda adhuc fictilia tingit: sed igne percoctus, in ceruleum praestansimum mutatur, vt nobis aperte declarat ceruleus, ac pulcherminus ille color, quem vulgo pictores vocant Smalto: et enim ex ipso lapide Zaffara nominato, cum utro mihi in utriusq[ue] fornacibus efficitur. Verum hoc colorum permixtorum facultatem in frigore non innervas, quare lapides ab ipso coacti colorant eundem formant quo prius eorum.

orum materia infecta fuerat. Ex his adduci possumus, ut non temere credamus, quod plerique fluuiorum, ac torrentium siles coloribus in superficie tanguntur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò solis calore siccantur. Solis enim calor, & quo siles ipsi astante Siro ardente adeò incalcentur, ut vix tangi possint, ipsorum quidem colores (ut filium formaz) facili immutare potest, licet id magis evenerit in eorum superficie, quam in centro. Differentia & metalla inter se colore, splendore, sapore, odore, pondere, & facultate. Color primus varius in metallis conspicitur, nam unumquodque suum fortius colorum. Aurum siquidem inter metala ideo fului coloris est, quod calor vel terram in flumen quidam fincerat vertere, antequam cum aqua misceretur, vel succine ipsum mox futurum aurum. Aes vero suum colorum habet, & eum quidem subrubrum, eo quod terram nonnulli impuram adseruit calor. Ferrum autem subvulnus est, proper terram valde impuram, & adstans. Argentum purum candidum est, quod terra eius fuerit alba. Eadem in ceteris singulis coloribus inusitigandi ratio. Sequitur deinde eorum splendor, & nitor, qui ab aqua tantum (ut antea diximus) prouenit. Ex quo sit, ut quando humor ipse tenuis, densior puriorque fuerit, eo metallum nitidius ac splendidius efficiatur. quam ob causam reliquis hic in parte praelat aurum. Atque hinc etiam saporem odoreque sibi metalla affectantur: dum enim aurum igne comburitur, tunc ipsius lynceratur, que optimè cum aqua commixta est, summa peregrinum, & vix sensibili emittit, & dulcem, ac suauem magis, quam fetidum. Argentum vero contra, quod terram impuram, licet combustu difficulter obtinet, plus summa eructat, quam aurum, & subfuditum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quam ei multo maior summa copia effunditur, atque una odor longe fatidivus, quod scilicet adstans alia de causa tum pessa, tum ferrea rasa, qui rem hanc scire cognoverunt, ab ypo coquinarum abdicaverunt, quam quod aduersatur, vel repudiat, scilicet infel pofint. Id quod non modo gessum male afficit, & exasperat; sed etiam in ventricu-
lo naufragio, & subfustione commonet. In hoc ergo admontos septuaginta volumina, ut ab hominibz rasa caueant: nam quandoque compertum est, quod acida medicamenta in cibacero (que fuit pharmacopea vel ignavia, vel impeditia) decocti, seu ac periculoso intulerint ergis symptomata. Praterea metalla omnia ponderosissima sunt: cuius rei causa est denitas ipsa, que sequitur bonam terram cum aqua permissione. Hinc fit, ut grauissima quoque pondera metallis liquefacti supererant, modò maior sit metallorum quantitas, quam rerum, que ipsiis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, si argentinum viuum in aliqdiquibus infundatur, cibæ metallicâ pondera superponantur, auro excepto, quod solum inter cetera fundum peti, quoniam plus ceteris ponderat: argento enim vivo ipsa pondera non alter supernaturare deprehendentur, quam aquæ ligna. Ceterum aurum in ipso mergitur, non modò quod ponderosius sit; sed etiam quod cognitionem quandam, & quasi consenitum cum ipso habere videatur. Metalla insuper, que liquefcunt, ipsis que attingunt, minime adharent: neadmodum humectant, neque etiam labuntur, ut ceteri aequi liquores tan foſtis, quam a plantis, & animalibus producuntur: sed eorum partes inuicem coguntur, similitudine coherent. Idque non alia ratione fieri conſtat, quam quod tam bona, firmaque mistio rei sicca cum humida facta sit, ut sicca obſtum humide, ne adharet, & humectet: humida vero contra impedit, ne sticta profusa conſequat. Que quidem misio quoniam in aro perfectissima reperitur, id est hoc igne nunquam absimilatur: nam cum eius purissima terra sit optimè cum permixta, humore fringit, & continet, ne in igne expiret: humor vero contra tuerit, ac defendit terram, non accendat. Idcirco nunquam comburitur aurum, ut cetera faciunt metalla. que quandoquidem impuriorum sortiantur terram, deterioreque mistionem & prouide ignis violenta facile rapuntur, & conficiuntur: cum enim terra flammis accensa fuerit, humore cleveriter depedit. At tamen metalum suum alio magis, & citius comburitur, prout hoc illi plus terræ, eamque minus proba mistia obinet. Et enim si libeat experiri, in primis ferrum deprehendit igni consimi, propter nimiam, quam habet, terra impura copiam. Mox plumbum, & stannum, quod ipsis non satis firmum sit cum terra temperarentur: quam ob causam postquam humorem exhalaverit ignis, terram confonit. Deinde es, quod cum terra purioris, ac etiam paucioris particeps sit, quam ferrum, et ea non satis exquisitè mista sit cum aqua, diutius igni refligit. Postrem argentinum, quod quia purior terra conflat, ac melius aqua commixta, non nisi longiori tempore flammis cedit. Venerum plumbum, ac stannum non ob id igne tam facile vivi continet, quod multum impura terra contineat, sed solùm ob misturæ vitium, quoniam in his imperfectionis iniurient. Sed mina. ad lapides nostræ reverentia otatio. de quorum quoque luciditate, sive perficiatute, ac nitor, ut horum oppositis obscuritate, ac squalore iam aliquid nobis differendum est. Ex predictis itaque omnibus clarum esse arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quam cetera elementa. Sed quoniam non terra, sed aqua certur esse propria, ac pellucida; ideo ab eis tantum perficiatatem, luciditatemque ipsis adveniente conflat. Unde ex succi claris, & perlucidis constare lapides, que translucent, affirmanus, quemadmodum ex terra eos, qui qualitatibus perficiatibus oppositi reperuntur: hi enim ex claris succi igni nequeunt, sed ex impuris, ac turbidis vel luto, vel nigro infectis. Quod vero lapides magis, alii minus pellucens, non aliunde fieri certum est, quoniam è succorum diversitate, cum silesis alijs alijs clarior, ac lucidiores existunt. Ex quo sequitur, quod albo gemma genantur ex succo, cu[m] aque color infinitus, atque adeò ceteris clarior, ac iluſtriores appearant, & crystallus, & iris, gemma sive ex arguento vocata: nam sub recto percussu foli ob angulos, quos haberet colores ex opaco reddit, siveque arcus caelestis in proximos (vt Plinius verbi ritus) ejaculatur parietes. At adamas ex succo minus clavo proligantur, ideoque tam ride, quam crystallo obscurior est. Non diffimili varietate notantur colorum gemma translucentes, sive orta fuerint ex succi viridibus, vt smaragdi, ac prasii: sive è carneli, ut sapphiri, cyanci, & iaspidum quoddam genus: sive è rubris, & carbunculi: sive è purpureis, & amethystis, & hyacinthi: sive ex aereis, & chrysolithi, & chrytopati: sive ex misti coloris succis, & opali. Hinc igitur colligi facile potest, quod extera gemmarum genera, que perficiatate parent, & sive concrescent impuris, atris, & obscuris: quando nec aqua proper infligem leuorem, qui lucis continuatatem, & densitatem patit. Quem quidem lauorem aut sibi natura comparent, aut artificium mangonio consequentur. Iisdem de causis marmora quoque radiant. Porro lapides, & gemmas pellucens nonnullum coloris labent, aut vitium aliquod contrahunt: sive enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut sale, aut plumbagine vitiantur. Que sanè omnia non alia ex causa proueniunt, quâd ex coloris succi diversitate. Génitur quidem umbra, cum succi color aliqua parte obscurior fuerit: nubecula vero ob partem albidioris coloris. At capillamenta, quo præstent sapphirum inficiunt: sive, quo opalus: plumbago, quo smaragdi, ex alieno prorsus colore aequaliter coalescent. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atque affere, lapides omnes, ac faxa, que neque nitent, neque pellucens, ex crassissimo succo, & terrena materia nixa. Differunt præterea lapides sifitidime, & raritate, & granitate. Itaque ponderosus, ac compactus lapidibus pauci, & admodum occulti sunt meatus: raris vero, ac leuis contra

bus contrà multi; & patentes. Quapropter dicendum esse reor, quòd rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probe fuerit mixtus. Is siquidem à calore siccatus locum, in quo confederat, vacuum relinquit, vt in topis, & similibus conficitur. Item quoque evenit, cùm fonte flagrant montes, & Aetna in Sicilia, & Vefuvius in Campania. Plini tempore, etiam haec nostra atate, nam cùm in magnis incendiis terra cremetur, eadem ratione ex ipso sumit meatum plen, caueros, & lenissimi pumices. Contrarium plane fieri constat, si humor vndeque in terram penetrat, & illi optimè mifcat: ut enim hoc modo lapides graves, compactos, ac duros generat. Quod autem lapides duri, vel molles sunt, partim materia in carafe, partim però ibi, quod materialis sint, & format. Nam si fuerit materia tenax, & calor tantus, vt ex ipso humorem exhaustire queat, rebemeret constringitur, & in se cogitur, sicut ex ea lapis densus, & durus. Sin lento parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit malitus, aquam etiam prolixi permitta sit, absimilis, & reficit, terram vero comburit. quo fit, vt lapis ad eo mollis sit, & friabilis, vt faciliter in pulvrem redigatur. Obdurescunt ab hac lapides frigore, vt pote quod succum valissimum cogat, & constringat. Atque hū lapides, qui ex hismodi succo coactis concreuerint, in fornaces ardentes coniciti liquecent, fluentque ob conclusos humores. Qui ex igit admodum franguntur, & diffundunt, non quidem tantum humoris in se continent, quantum prius, vt ex terra partes coluber possint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in pulvrem, proper terrenam scicatatem. Ceterum qui ex succo pinguis, & bluminosus constat, accessi non feceris ac ligna ardent. Cuius generis est gagates lapis, quo Cambri, & ali plerique Germanie inferioris populi pastori lignorum vice, quorum imponunt, ad iugum vincentur. Verum enim non ob id tanta est ignis vis, vt adamantem vincat: quandoquidem bruis humor ignis calore fortior existit. Ean dem etiam ob causam amiantus non modo non comburitur igni, sed ne quidem dissoluatur. Vterque enim etsi siccus, cùm tangitur, effe tentacis, tamen humorem immutum obtinet, non altera aqua metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, vt in Lyca inventi, vel abundant, ut Althus, in quo corpora defunctionis condita abstemi tradunt, unde illi sarcophaginomen, ex materia admodum acris signantur, vt in fodinis quibusdam cadmia quadam innentur, que sufficiunt ipsis manus eredit, & exulcerat. Poculum nonnulli lapides sunt, qui veluti prægnantes lapillum, vel argillam, vel liquorem in vitro gerunt. Cuius rei causa est materia diversitas, & quod candem magia ex parte figuram globosam referat, aut quam proxime accedit. Materie enim pars interior ad exterior differens, aut calore coctæ mox dividitur, aut aliquo post temporis spatio separatur, non secus ac arefacta nucleus angustus a putamine. Quod si fuerit lucis, vel lutum tenax, ipsa etiam pars interior in lapide cogitur, vt in acte restituitur. Si vero lutum non tenax, levatur in terram plerumque argillaceam, vt cernere licet in grotte: sicut succus tenuis, vel aqua, liquor internum remaneat, vt in hydro, in quo ad modum fluctuat intus, vel tenuis in omni liquor, vt inquit Plinius. Ceterum cochleas in saxis repertas, calor conclusus, ex materia pinguis, & tenui effice videtur, & ex caderi gignere musculos, & concychia: fed terra quanto est crassior, quanto mare, tanq; ad magis imperfetta gignit. Nec mirum cuiquam effe debet, quod eiusmodi conchylia in lapidum medio orta, ibi diutius conclusa, ipsis cedente lapide, crecent, & vincent. Siquidem ego certe testari possum, me vidisse non longe à Timavo fonte prope Dunum casuum Adriatici litore strum, ubi max illius vnde, lapides a sociis mallicis ferreis frangunt, atque in illis plurima reperiunt conchylia, que dactylis a forma, & colore vocant: sunt enim palmarii caryoti similia. Hec eadem me aliquando comedisse memini in castro Goritis in opiparis mensis illustris, ac clari comitis Francisci à Turri nostro rum studiorum (que eius est singularis humanitas) fatoribus, promotorisque maximi: que sane non minorum quam ostreiarum cibis gratiam habere compiri. In ipso quoque Dunum calvo usque veli mibi contigit apud magnificum Matthiam Hofeum, virum sane nobilitatis & moribus insignem. Neque me fugit his super elapsis annis viorum magnificum atque preclarum Didacum Mendozum Hispanum, lapidea quasi tabellula milis ostendisse ex Venerabilis agro (vt afferabat) delatas, que in longum scissæ variis inter pīces veluti insculpibus habebant, cum omnibus suis particulis quamvis minimis, in lapide verò, tot tamque admirabilis sunt opera naturae. Huc præterea illud accedit, quod pīces fossiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, vt narrat Polybius libro 24. suarum historiarum. Vtque ad Narbonem annem, inquit, plenties est, perquam fluij feruntur. Iberia & Rhōpinus, fluentes propter ubres eiusdem nominis, que habitantur à Celis. In hac igit planitate sunt pīces fossiles dicti. In ea enim est terra tenuis ubi multum nascitur granum, sub quoq; altitudine duo rum vel trum cubitorum per arenam aqua fluminis dilatatur. Et si quando inveniuntur, cina aqua pīces terram subeunt, nam magnificè appetunt granum radices) plantiem efficiunt reperiunt pīces subterraneis, quos incola effodiunt. Tertiarum breuis enarratio.

40. 50. 60. 50. 60.

Quibus adde, quod etiam pīces fossiles inveniuntur circa Heracleam, atque in alijs plerisque Ponti locis, & Theophrastus esti auctor. quin & in Germania plena. Albin fūnūm quibusdam in locis hac est efficiuntur. Verum quandoquidem Dioscorides in hoc quanto libro scriptis tractauit etiamnam de varijs terrarum genitribus, quia in medium usum venient non alienum fore iudicauit, quod de his quoque vniuersaliter aliquid differamus. Terram itaque aut simplicem, aut compotam oportet. Sheplene nunc eam intellige, que cum nulla re fossili, neque cum aliquo liquido suo coe fuit permista: non autem eam, quia à ceteris elementis si penitus munda. quippe ob continuam elementorum mixtionem pīcūlām reperi posse patuerunt, que nonnulli aqua, & terro, & reliquo non complectatur. Quantobrem eam simplicem dixerim, que nullū pīcūlām aluminis, aut salis, aut vīri aut chalcant, aut bluminis, aut cuiuscum alterius rei metallicae miliones admiserit. Contraria compotam appellauerunt, que unum, vel plura ex his in se receperit. Simplex autem terra, de qua nunc sermonem habemus, modo gravis, modo tenuis, & compacta, pro maiori, aut minori elementorum mixtione, quae illi iest, quis enim dubitet, quae ea sit tenuis, & rara, quae plus aeris, aut ignis participat, quāque aeris. Ad hanc terram pīce per se omnis excitat, sed varias fortior facultates pro varia eorum, que ei admiscentur, qualitate. Nam illa, in qua sit aqua frigida, adstringit: quia ignem accipit, aeris est: quia aerem, glutinosa & leuis: quia aerem & ignem, leuis, & aeris. Illa vero, quia sibi sulphur adunxit, aut alumem, aut chalcantum, aut metallum aliquod vel fossilium succum, facile quidem gultu, ac etiam olfactu cognoscit potest. Nec de his plura dicenda sunt, quod mibi plane persuadet ambiusmodi qualitates nulli non cogniti faciles futuras, gultu duntacat indice, qui tamen dulcia ab amaris, acris ab acidis, salsa ab infidis, acerba ab maturis discernere sciat. Terra autem, quarum in medicina est pīce, sua mutuant nomina partim a locis, ubi effodiuntur, & aportantur: partim à coloribus, quibus inveniuntur: partim a facultatibus propriis. A locis enim denominantur Lemnia, quod ex Lemno insula deferatur, Samia quod ex Samo, Chia quod ex Chio, Cimolia quod ex Cimo, Eretria quod ex Eretia Ebæa ciuitate, & Pnigis quod ex Pnigite Libya pago. Adolore appellationem trahunt rubrica, & die nonnulla. A facultate denique nomine accepti amplitates, quod eius sit usus ad illundas vites sub germinatione tempus aduersus erucarum iniurias. Et vt aliorum quoque fossiliis colores percurvantur, colore albo constant, creta, quas sarcinatores videntur, gypsum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Iudaicus, melientes, galactites, alabastrites, crystallinus, argentinum, argenteum, stannum, & spheniscinum marmor. Coloris cincero produntur melius terra, & Eretria altera. Carilio vero colore festinant sapphirus, cyanus, & lapis propriè carmine dictus. Vident smaragdus, præfusus,

chrysocolla, & chalcanthum. Flavo luteore colore sicut aurum; *ochra, chrysopatina chrysolitus, & auripigmentum.* Rubeo tingit rubini, granati, sandaracha, corallium, hematites, scissilis lapis, minimum, cinnabaritis, rubrica, & Lemuaria terra. Quidam colore purpureo fulgent, ut *hyacinthus, & amethystus.* Alio caruleo diluto rufantur quemadmodum ipsis, quae boream dicunt. Nonnulla cynrolo rufescente, ut *ergo, & Armenius lapis.* Alio also rufescente, ut *aporphiasce.* Quidam rufo candicante, ut *xanthos.* Quidam nigro rufescente, ut *tertia batrachite species.* Aliqua atro purpurascente, ut *alabandicus lapis.* Alio auro candicante, ut *topazius.* Sed plura separatos colores habent, ut *nigro, albo, & quinque versicolore, ut achates.* Apfictos uero nigram rubentes versus distinguunt. Contraria nasomones, cum sit *sanguinis colore, nigris venis decoratus.* Vnde autem, que speciem praeferunt *sanguinis intexto, quodammodo* do fuit bellatorpis, corpore porrecti, coloris. At in *ceruleo sapphиро aurea puncta collucent.* Quinetiam quedam sunt, que tres separatos habent colores: nam per album egypteum corpus ducere voleant, altera nigra, altera rubra. Porro corporis, & orca quatuor habent colores: expectalis enim *ceruleum, igneum, minij, mali;* orca vero nigrum, fulnum, uiridem, candidum. Versicolores polvrem nonnulla habentur, non alter, ac *collum galline Numidice, vel palinis, aut columbe in sole apricantis, & cristallis, & pederotum genera:* ea enim ad inclinationem colores permutant. Ceterum sciendum est, quod ex *fossilibus*, que in medietate usum recipiuntur, alia quidem corpora sanant, alia vero eadem effigunt, in cibis vel potionibus data. At que remedia corpori sunt, medentur ei partim proprietate rotius substantiae, partim qualitate aliqua, qua profligantur morbi. Quis autem proprietate valent, eorum quedam resiliunt venenis, quedam morbos sanant. Quibus natura deedit vires superanderi venena, eorum alia corpora que pestifera sunt affecta, curant, ut *snaragodus, sigillum Lemnium, gleba Armenia.* Alii singulari veneno medentur, sicuti *scorpionium ictibus, sapphirus potus, sulphur plague illius: fungis strangulantis nitrum potum, ac pariter armamentum suritorum.* Alii pluribus aduersantur venenis, ut *sal mortis, vipera, cerasitis, ac crocodili.* his enim emplastris modo imponuntur: sed potum opio, & fungis presidio est. Quibus vero *fossilibus* comparatum est, ut morbo proprieitate fugient, eorum quedam *sanguinis profundum* sunt, ut *heracites, alia os ventriculi gelati, & appositu robusti, velut iaspis, alijs sinistro mulieris brachio adaligata abortum prohibent, ut acties: alia item ad femora pregnantis alligatae partum accelerant, ut idem acties, & iaspis.* Sunt que craeda corporibus dejejunt, ut *magnes: alia atram bitem, ut Armenius, & ceruleus lapis: nonnulla uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocolla, & chalcanthum.* Sed inter ea, que elementaribus qualitatibus agunt, calefaciunt alumini, chalcanthum, chalcites, misy, sory, melanteria. refrigerant terra Eretria, molibdoe, sibi, argenti summa, cerasusa. Que autem secundum qualitatibus operantur, quedam molliant que dura sunt, ut *gagates: quedam contra indurant que molia sunt, ut lapis plumbarius, & stimmeri.* Sunt & que infensibiles ferri pores operantur, & que claudunt: apert enim nitrum, summa nitri: claudit terra Samia, & in summa omnis terra glutinosa. Alii, que corpori coerent, nempe glandulas, & nodos, discutunt, ut *pyrites, molaris, bitumen.* Aliqua cicatricem inducent, ut *chalcedon, misy, alumini scissum.* Nonnulla carnem exrefrentia minuantur, ut *affi lapidis flo: ergo, chalcanthum, chalcites, misy, calx vita, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla.* Non desint etiam, que diuerteri viribus preediti sunt, ut *cimolia, & sal: cimolia enim & reprimunt, & dicti sunt: sal abstergit, & adstringit.* Sunt denique que vices easdem habeant, ita ut deficienti vina, altera eius locum supplex. Siquidem chrysocolla, & lapis Armenius eundem effectum prebeat: auripigmentum, & sandaracha: hematites, & scissilis: atque hec quinque chalcanthum, misy, chalcites, sory, melanteria inter se viribus consentiunt. Veritatem ex his chrysocolla viri efficaciorum obtinet, quam lapis Armenius: auripigmentum, quam sandaracha: hematites, quam scissilis: chalcanthum, quam reliqua fibi cognata. Ceterum non pauca reperiuntur *fossilium medicamenta* (ut *fusilli libro sexto dicetur*) qui in cibo, aut potu frumentis, aut copioso sumptu vel maxime sumentes affligunt, ut *ipsi mortis inferunt.* Idque efficiunt, vel quod visceria erodant, veluti sandaracha, & auripigmentum, vel quod fibrandi organa occludant, ut *gypsum, & cerasula.* Sed hec de *fossilium facultatibus.* Nam de concreto auripigmentum, chrysocolla, & alia nonnulla, in huic libri processu suis locis latius tractabimur.

Αγριθος οἰνόπερ. VITIS VINIFERA.

CAP. I.

Folia vitium, & triti capreoli, capitidis dolores illiti mititant: & inflammationem stomachi, ardoribus cum polenta. Folia etiam per se, ut quae refrigerant, & adstringant, imponi solent. Potus eorum succus: dysentericas, sanguinem excrebantibus, stomachicas, & graudiarum malaciæ medentur. Eadem efficiunt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma vitium, qua veluti gummi in canticis concrevit, ex uino pota calculos pellit: illata lichenas, & pforas, leprashque, nitro prius perficietas, sanat: eadem cum oleo sepius pilis illitis, pilothori effectum haber: maximeque fanies, quam accessa farmenta vitium viriditatem exudarunt: qua & perinde ut verrucarum informicationes extrahuntur. Cinis farmentorum, & vinaceorum, detracitis in sede condylomatibus, & thymis, illitus ex accio medetur: prodest luxatis, & viperarum morsibus: contra lienis inflammationem illinitur cum rosaceo, & ruta, & acetato.

VITIS VINIFERA:

Αγριελος εγραφη LABRVSCA.

CAP. II.

L Abrusca duorum generum est. Alterius vua non maturescit, sed floretenus cenanthen nominatur, tam perducit. Altera ad frugem pertinet, paruis acinis, nigra, & adstringens. Folia, caules, & clavicula, quibus reputuntur, uim habent culte yiti similem.

Tragulus. VVA.

C A P. III.

Ver recentes aluum turbant, & stomachum inflant. innocenter, quæ deceptæ diu peperdere,
ideo quod in eis copia humoris exsiccatur, vilesque fiunt stomacho, ægrisque, atque cibi au-
ditatem excitant. In ¹ vinaces, & ollis feruare, ori & stomacho gratae sunt, aluum fistunt, sed vesi- a Cat. pro
cam, & caput tentant: & sanguinem excreantibus conuenient. Similesque, quæ in musto fuere. Sa.^{207.} in folijs,
Pro, aut pasto conditæ, stomachum magis infectant. At quæ solem prius passa, in aqua cœlesti condun-
tur, minus

tur, minus uinoſe ſunt, ſiticuloſi, ardentibus, & longis febribus ſalubres. Reconditi vinacci inflammati mammis, rigentibus, ac præduriſ, cum ſale illinuntur. Decoctiona corum dyſentericos, eccliaſcos, & feminas fluxione vulvæ laborentes iuvat infuſa: ad defiſionēs, ac foſtū amittuntur. Nuclei acinorū adſtrigendī vim obینent: ſtomachū viiles ſunt. Infarginatur farina toſtorum, polente mo-
do, dyſentericis, & coecialis, & ſoluti ſtomachō.

Vitis uinife-
ræ uuxq; cō-
sider.

Vitium omnium genera que non n' odd gratissimas, dulcissimasque vias ad cibos proferunt, verum etiam ex his vi-
num precipuum humanæ uite l' cuum, suauitatem numerique potum larguntur, quo' & qualia sint, hic scribere super-
vacuum esse puto. Quicquidem euanescunt culcedine humanum genus alcuum, adeo eas sibi conciliant, familiaresq;
reddidit, ut nullus tam clarus quam obscurus, tam nobilis quam ignobilis, tam denique urbanus quam ruris inue-
natur, qui de vitium generibus, eamunque historiā non possit apte, atque etiam distinet loqui. Et autem & vites ip-
se, & vitium a quorundam verniculorum erodentium iniuria, illud omnino silentio insinuendum non duxi-
mus, quod si, dum a formenis repugnantur, ac putantur, salix hinc sanguine oblitus, vel ea ipsa prius coten exper-
ta, cajlorei corio afficitur, nuper crissae gemma (si tantu're agriays autoribus fides adhibenda est) ab erucis mini-
merci eis pessum: neque etiam emissa iam folia, ab alijs quibusdam verniculis consolui. Preterea, non ignorandum
est, quod magna admodum iniuria vitibus infertur, atque uis maximu'm ceterum, si brachia cratur inter uites,
squidem perniciale cum altera odium intercedit. Qued cum animaduerteret rei medice scriptores, precipuum ebrici-
tatis antitumor in brachia collocarunt. Ea enim si circa praefusum (ut apud plerasque nationes in cane initio capi-
tum brachii canimina reficiant, lactuca & intubu loco in actuaris recipi obseruantur) obrietate futurum minu-
m in modum arct, quemadmodum etiam post simplici crupulam discutit. Quo fit ut Germanie populi vino admodum addi-
ci, semper suis mensis brachiam interponant, vel recentem, vel muria aseruant. Ad Elephantinem (vt Theophras-
tus est auctor) iterum circa Menz' bin', vites perpetua fronde venient: tan' eti annas tantum proferant vias. In
Italia vero vites habentur, Tlino insane appellata, que ter in anno florent, sed primas tantum maturant vias. Vias
sine vineis quidam proueneant, si propaginum iam pars, quo' terra in scrobe obrui debet, ante plantationem
alde' seccutur in longum, in medulla pyramide extinxatur, ac deinde coniunctis partibus, ex alijs certis compositis

Vuaram fa-
cult.ex Gal.

propagines ipse Ius scrobbis implantentur. Sed ut iam vras suas reddamus facultates, Vnde (vt Galenus libro 2. de alimentorum facultatibus memoria prodiit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinet; ita fructus omnibus magis nutriti, minimumque prauici habent, presertim cum exactam maturitatem fuerint adipe. Porro quod ipse nutrit, maximo argumento sunt iij, qui vinearum fructum custodiunt quippe qui tunc temporis iuueni ejus admodum progaest. Ceterum non omnes non quidem modo nutriti, quamvis que dulces existunt, ceteris 30 succini habent calidiores; ob id sunt fructiculis, ac ventriculum inflant, & alium subducunt. Contrarium efficiunt autem: siquidem, & ventrem coibent, parum nutriti, ageaque concoquuntur. Acerbo autem utrius probis debet, ut parte ventriculo adhenserint. Vnde eti landabiles, quo carnofiores fuerint, presertim cum probat matre a vite de- cernuntur. At peniles, si prius mature sint, & dulces, ceteris minus ventriculum inflant, & alium conuenienter emol- lunt. Vitis, que Gracis *amureas* iugis, Latinis *Vitis* *suevina* appellatur: *Arabisus*, *Hartis*, *karis*, seu *karm*: *Ita- lis*, *Vite* *suevina*: *Germanis*, *Vineireb*: *Gallis*, *vigne*. Quia vero *amureas* *apula* Gracis, *Lubraca* *Tinum* dicitur: *Italies*, *Lambrisca*: *Germanis*, *Vnild* *ueinereb*: *Gallicis*, *Vigne* *fauane*. At *Vita* *Latinis* ac *Italis*, & *apula* *Gracis* vocatur: *Ara- bicus*, *Hance*: *Germanis*, *Vinebeier*: *Gallis*, *Rofin*.

Nominations

Σταθμοί. VVA PASSA.

CAP. III.

Va palla alba adstringentior est. Prodest cistata caro carum tussi, fauibus, renibus, ac vesicæ. Eftur in dyfenteria per se cum nucleus: & decoctæ in patinis cum melle, admista, milli, ac hordei farina, & ouo, valer ad purgandum caput: ciudem gratia cum pipere commanducatur. Tefsum inflammationes fecr, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Fauos, epinyclidas, carbunculos, enatas in articulis putredines, & gangranas, fine nucleus trita, & cum ruta imposita sanat. podagra conuenienter cum panacis succo linilluntur: mobiles vngues illitilla, celerius extrahit.

Vue passée cō fideratio.

*V*as *passas*, *quarum* *vbique vulgaris* & *frequens* *est* *vitis*, *omnibus* *notissimas* *esse* *arbitor*. *V*erunitamen non
est, *meo* *quidem* *iudicio*, *creendum*, *quod* *cum* *de* *Vitis* *passis* *mentionem* *facient* *Galenus*, & *veteres* *ali*, *parvus* 50
illas *tantum* *intelligunt*, *qua* *hoc* *tempore* *ex* *quibus* *cam* *Aegaei* *in* *sulis*, *ac* *Teloponefo* *Venetiis* *conuehuntur*, & *in*
quibus *dam* *etiam* *Italis* *locis* *insolantur*. *Siquidam* *Galenus* *nulla* *magnitudinis*, *vel* *paritatis* *habita* *ratione*, *omnes* *in*
riuierum *vas* *solas* *calore* *siccatas*, *passas* *appellat*. *I*qd *ipse Galenus* *libro* *secundo* *de* *alimentorum*, *facultatibus* *ij*
verbis *declarat*. *P*orro *quemadmodum* *passarum* *differencia*, *qua* *à* *calore* *fluitur*, *nihil* *ad* *passarum* *facultatem* *confert*,
ita *ne* *magnitudo*: *Id* *autem* *qualitatibus*, *qua* *gustu* *inest*, *differencia* *potest* *omnia*. *E*x *his* *nummum* *Galenus* *verbi* *satis*
colligi *possit*, *ipsum* *omni* *generi* *vasa*, *qua* *solis* *feruor* *fractescunt*, *nulla* *profus* *discrimine* *passas* *appellat*, *tempore* *Da*
majestas *et* *terris* *grandiores* (*zibum* *cif* *cini* *vocati*) *ac* *pariter* *bis* *congerenes*, *qua* *è* *Smyrnis* (*vt* *aient*) *Cypri*, & *Cre*
ta *componuntur*. *P*reterea *loco* *citato* *item* *Galenus* *ita* *scribit*. *N*ecnulli *autem*, & *recte* *sunt* & *dulcibus*, *grandibus*,
que, *quales* *sunt* *sebileties*, *p*rinquādū *mandant*, *semina* *eximunt* *que* *et* *ipsa* *inueterat*, *cutim* *dixim*, *crafasmq*; *habi*
lida, & *crass*, *qua* *nullum* *seruunt* *habent*. *C*refuerit *he* *in* *Cilicia*, *colore* *subflavo*. *In* *Pamphylia* *autem* *sebile*
ties, *&* *color* *nigra*: *que*, *vt* *dixi*, *sunt* *maxime*. *haec* *ille*. *C*eterum *häxercum* *est*, *non* *omnes* *Vitis* *passas* *exigentes*
esse *facultatis*, *alia* *nanque* *facultatis* *inest* *dulcibus*, *alia* *ansieris*, *alia* *vinaceos* *habentibus*, *alia* *non* *habentibus*. *Quo* *ta*
vitaceis *carent*, *vel* *quod* *ita* *natura* *predicuntur*, *vel* *quod* *arte* *fuerint* *exempti*, *si* *dulces* *sunt*, *adstringente* *faculta*
te *se* *creas* *primitur*, *et* *etiam* *vitaceis* *leniant*. *quamobrem* *pectoris* *angustis*, *tussi*, *exasperatis* *fauscibus*, & *renum*,
se *que* *utique* *maxime* *conuenient*. *I*qd *placere* *confimat* *Galenus* *lib*. *Jepimo*, & *octauo* *de* *compositione* *medicamen*
to, *per* *facultate* *omnino* *adstringente* *confinitur*, *qua* *cum* *suis* *vitaceis* *manduntur*. *Q*o d *cum* *non* *ignoraret* *Dioſcorides*,
Vitis *passam* *cum* *nucleis* *in* *cystenteria* *edentem* (*see* *tradidit*). *Hinc* *itaque* *fit*, *vt* *maximo* *in* *erore* *versari* *existimem*
medicos *alioqui* *etatis* *noſtre* *celebres*, *qui* *alii* *cystenterie* *gratia*, *Vitis* *passam* *faruum* *vulgarem*, *que* *ex* *locis* *supra*
acutis

dicis in Italiā defertur, simul cum uinaceis deuerandam exhibent, quippe cū aluum fluidam facere in animo sit, eam potius coibent, quām leniant: id ēque potius simūl, ubi iue pāsse temporis tractū suci partem amiserint. Quare perfecta in hac sententiam deducit, ut ad alium emoliendam aptiores censeant Damascenos, Cyprius, & Creticos (quibus tamen prius nuclei exempli sunt, ut eis sumantur, que sine nuclei nascuntur, quām que minūtū pāstū in officiis inueniuntur. quandoquidem hec fūci longe minus quam corticis, & uinaceorum continent, pūli sunt omnino recentes, & diligenter asservatae. Quapropter si hoc tenui uariorū passariorū generē uiri quandoque cogimur ad emoliendam aluum, eas eligi p̄ficiat, que sine uinaceis prouidentur: uel illas se definīt, supplet illas, que a nucleis fuerint expurgatae. tamētē Damascenī, & Creticos longe bonitate cēdant: de quibus Jane intellexisse Galenus, eaq̄ue ac pectoris uita lāndas plāne suspicimur. In quorū genere hac etiam temperate sunt, que seneant, quemadmodum que Galeni atate ex Cilicia conuehebantur. Illas porō animaduertēnt, dum est, quod ubi quis aluum bonum facere contendit, non debet pāstū uitia que ḡnūli acerbitas, nel auſteritatem relinquant, sūti enim tales frigide, ac terrestres, quibus utique facultatis coibent, adfringunt, & roborant, p̄ficiunt sūti cum uinaceis nucleus comedantur. Vnde itē Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, haec prodiit. Vna pāsse cum alijs suis endem habent rationem, quam carice cum fructibus. Multe enim fini dulces, acerbē autem omnino paucæ: plurimū uero ex dulci, & acerba qualitatē sunt mīla. quānam dulces nomībū quoque acerbe qualitatē habent, & auſterg, dulcedini. Ceterū ut dulces temperamento sunt calidore, ita auſtere frigidore. Ad hoc auſtere stomachāna roborant, & uentreū conſipiant, & his multū magis acerbē: medium autem quodammodo inter ipsas constitutionē dulces obtinent, ut que nec flama- chūm disſoluant, nec alium subducant. Dulcibus tamen, ut quisādū ītempērātū contēperāndi, ita & medicōritē deter- gendi: quibus dubius facultatis exigua exigitur, mordicationē, que os uenitriculi infestant, obtundunt. Et libr. 8. cap. 7. de compoſitione pharacorū ecclūm locis, idētē Galenus sic inquit. Vna pāsse contemplari uideri posit, ob familiareū eius usum. At uero hoc ipsum eam facit utiliorē: nam cū familiaris nobis sit, in tantum adstringens est, quantum opus habet uīcūs affe- cūm. Habet autem & iūm concitoriorū crudorū humorū, & uim coercendi maligna, fitque sp̄a hand faciliter putredini obnoxia: & ultra hęc secundum totam substantiam, uiscerī ipsi, hoc est iecoris, familiaris est, & propria. Item libro de atte- nuante uītū rationē, sic habet. Vna pāsse si non adstringens, leni quidem, & hepatitumentibus non conductus, thorā- cīs tamen, & pulmōs affectibus conducit. De uīs autem pāstū ut cibis sunt, locutus est ipse Galenus libro secundo de ali- mentorum facultatibus, his uerbis. Alimentū ex pāstū uīs talis qualitatē in corpore distribuitur, qualis ipsarū natura fue- rit, dulcis ex dulcibus, auſterum ex auſteris, miſerum ex ijs, que utrūque qualitatē sunt particeps. Quantitate uero copio- fūs ex pinguis, ac dulcibus; pācēs ex auſteris, & macris. Quid si pāſſū pinguis, ac dulcium, à quibus feminae uī- ferūt exempta, parem molēm cum parū uariorū mole contuleris, pāſſūs ualentius nūctare deprebēt. Huiusmodi tanq̄ uī- nūctus quām carice subducant, abſtegeantq̄, magis tamen quam illę. Somachūm uuant. Hęc uia, que Grecis rāſi, & uā pāſ- sūs Nomina.

30) 30) Latinis pariter ac Italīs uocatur; Arabib; Zibib; Germani; Fueinbeeren, Merreubel, & kofein; Hispani; fassas; Galli, Roisins en capuz.

Oraðea

OENANTHE.

CAP. V.

Oenanthe uocatur uitis sylvestris fructus, cūm floret. Recondi debet fistulis non picato, collecta- que substrato linteo, in umbra siccatur. Laudatissima in Syria, & Cilicia, & Phoenice. Vis eiadistictoria, quare pota stomacho, ac ciuanda urinā uite. album fistit, ac fanguinis excreatio- nes. Contra fastidia, & acorem stomachi, siccā, & illata efficax est: capitis doloribus tam uiridis, quām fixa ex aero, & rosaceo perfundit: fanguinolenta uulnera cataplasmate, & incipientes eg- 40) lopas, oris ulcerā, & genitalium nomas tria cum melle, croco, myrra, & rosaceo ab inflam- lopas, oris ulcerā, & genitalium nomas tria cum melle, croco, myrra, & rosaceo ab inflam- matione uindicat. Pessis misfetur ad fistendum sanguinem: contra oculorum delacrymationem, & facit ad oculorum medicamenta: rediuas, & pterygia, abſcedentes gingivias, cruentasque cum melle sanat.

Oenanthen non illius labruscē modū florem esse, que uias ad maturitatem non perduicit; verū etiam alterius, quā fructū perficit, aſſerve non dubitamus. Nam etiſ superius scriptis Diſcorides, labruscam duorum generum es- ſe, atque alterius uiam non mature cere, sed florēt Oenanthen nominatam perduicere: nihil tamen propterea prohibe- bet, quin alterius quoque labruscē florēt uia Oenanthe pariter dici queat, cūm non aliud ueteribus significet Oenanthe, quām uitis flos. Quod in preſenti capite ipſe Diſcorides manifestē declarat: quippe qui tradat Oenanthen uocari uitis sylvestris fructū, cūm floret, nullus facit genera distinctionē. Quoniam id in sequentibus confirmat, ubi uīm oe- nanthī meminit, è feraci sylvestris uitis floribus fieri scribens. Ex his in quaē abundē conflare arbitror, non tantum in fructifērē, sed etiam fructifērē labruscē florēt Oenanthen uocari posse. Addē quid id quoque aperīt testatur Galenus libr. 8. cap. 7. de compositione medicamentorum secundum locos, his uerbis. At uero quemadmodum emphaciat, sic etiam abſinthiucco admīſeo, quandoque etiam ambo, & tertium in p̄fūrū hypocrasitidū, & quartum oenantes. Sic autem ap- pello uītū sylvestrum germin uīm cum floribus, ex quo secundū diebus uia fīt. Plinius libr. 12. cap. 28. Oenanthen uiam, non florē cetera, si inquietus. Eodem & Oenanthe pertinet: et autem uitis labruscē uia. Colligitur cūm floret, non cum flore. Non enim uideo, quomodo quis unquam uiam cum flore colligere posse. Ceterū ne aliquis fortasse decipiat, hic non duximus silentio diſculpidum effe Lapsum Marcelli Vergili, aliquo doctissimi intr̄pretri, & commentatoris Diſcoridis. Is autem ex eius uerbis, que nunc subiiciam, magis imotet. Monens, inquit, scribere in sexto ſie medicinę Paulum Aeginetam plurimum quidem ex labrusca Oenanthes uīm effe, quoniam egregie adſtrigit, stomachumque, & aluum maximē firmat. Veritatem traditis his, item ſtatim ſubicit. Diſcorides autem aliam decribit Oenanthen contraria huic uires habent, idēque secundis, ſtillicida, uespīc, & felis ſuſſuſibus eam mederi- ait. Quorum nihil in capite hoc legitur, neque in ſcripto hoc alibi legiſſe me memini, & nihilominus non negligenda. Aegi- nethe authoritas, & teſtimoniū effe. quem credere oportet uera, & que aliquando legiſſer, refari. hec Marcellus. In quibus ſunt uerbis euidentius ſine deprebendit halucinatus, uel potius eorum oblitus, que de Oenanthe herba ui- fecerat, non meminisse uidetur; ſed neque eorum quoque, que ibidem in ſua commentatione de cēlē ſatis ſcriptis. Sed ali- quando etiam bonus (ut autem) dormit Homerus. Ilud pōtē emō addiderim, quod etiam domēſiſcē uitis flos Oenanthe dicātur.

Oenanthes
confidatio-

60) 60) fortasse decipiat, hic non duximus silentio diſculpidum effe Lapsum Marcelli Vergili, aliquo doctissimi intr̄pretri, & commentatoris Diſcoridis. Is autem ex eius uerbis, que nunc subiiciam, magis imotet. Monens, inquit, scribere in sexto ſie medicinę Paulum Aeginetam plurimum quidem ex labrusca Oenanthes uīm effe, quoniam egregie adſtrigit, stomachumque, & aluum maximē firmat. Veritatem traditis his, item ſtatim ſubicit. Diſcorides autem aliam decribit Oenanthen contraria huic uires habent, idēque secundis, ſtillicida, uespīc, & felis ſuſſuſibus eam mederi- ait. Quorum nihil in capite hoc legitur, neque in ſcripto hoc alibi legiſſe me memini, & nihilominus non negligenda. Aegi- nethe authoritas, & teſtimoniū effe. quem credere oportet uera, & que aliquando legiſſer, refari. hec Marcellus. In quibus ſunt uerbis euidentius ſine deprebendit halucinatus, uel potius eorum oblitus, que de Oenanthe herba ui- fecerat, non meminisse uidetur; ſed neque eorum quoque, que ibidem in ſua commentatione de cēlē ſatis ſcriptis. Sed ali- quando etiam bonus (ut autem) dormit Homerus. Ilud pōtē emō addiderim, quod etiam domēſiſcē uitis flos Oenanthe dicātur.

Marcelli Ve-
gilii lapſus.

Vne pāſſū uī
res ex Gal.

dicitur. Verum quia sylvestris nitis ui multo magis adstrictiora pollet, et per excellentiam Oenanthe appellatur. Dicitur igitur Græcis sirænæ; Latinis, Oenanthe, & Labrisca flos: Italis, Enantie; Germanis, Vilda reben: Gallis, Grappe de nigne sauvage.

Omphacium.

OMPHACIVM.

CAP. VI.

Omphacium succus est acerba uua nondum maturescens, è Thasia uite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expressam melliginem in rubro are, lirico cooperio, insolare, usque dum cogatur: semperque quod ceruici uafs concretum hæfit, reliquo humorí permiscere noctu vèrò à subdialibus locis in tecum referri, quandoquidem nocturni rores ipsum concrefere non finit. Eligendum est flauum, friable, uehementer adstringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melliginem cogant. Prodest contra tonsillas, uuum, ulceræ oris, humida gingivârum uitia, purulentas aures cum melie, aut passio: item ad fistulas, uetera ulcera, nomasque exacco, dyfentericis, & mulieribus fluxione uulvæ laborantibus clystere infunditur: oculorum claritati, & scabritate, & erosionibus angulorum conuenit. Bibitur ad recentem fanguinis excretionem, etiam si rupta parte aliqua contingat: sed paucò, & aquatioire est utendum. ualde siquidem exurit.

Omphacij confidatio. **O**mphacium ex omni immaturarum uuarum genere parat Italia, cùm Thasijs, & Aminæa caret uis, è quibus ueteres sium Omphacium conficiebant, ad medicinæ duxata utrumq; in sole cogentes, ubi uidelicet adstrictio epus erat. Quæ tamen parandio ratio hoc tempore ferè prosuis exaluit. Sunt qui ut maiorem empaciam adstrictioem comparent, & sylvestris uitum uis illud exprimunt, non ad medicinæ tantum, sed etiam ad ciborum condimenta. Verum empaciam non solum sole non cogitur, et si pluribus diebus ipsius in solari dimittimus suis cum uinaceis in cado, crasto linteamente cooperio, donec excrementa subleuenur, fax uero subfudit, & inclareat succus. Siquidem hac parandi ratione abique sole per annum incorruptum aferuerat tam ad ciborum, quam ad medicamentorum usum. Omphacium (ut Galenus memoria prodidit libr. 4. simplicium medicamentorum) calidis morbis omnibus magno iuamento adhiberi potest. quippe cùmid omnino acidum sit, perfectè etiam refrigerat, uniceque ardoribus prodest, sine ori uentris impoſsum, sine totis hypochondrijs, sine culibet alijs, quod refrigerare uelutum. Id Graci & p[er]t[er] auct[or]es dicunt, quod Latinitem Omphacium: Ital., Agrest: Germani, Agrest: Hispani, Agraz: Galli, Veruist.

Omnis quæstio.

VINI NATVRA.

CAP. VII.

Vino ueteri nerui leduntur, & reliqui sensus, quod tamen gustu suauius est: quare cauendum ijs, qui ¹ intefina } alicuius partis imbecillitate sentiunt. attamen in secunda ualeutidine pauca aqua dilutum, innoxie sumit. Nouum inflat, agre coquitor, insomnia patit grauia, & unnam ciet. Aerate medium utraque uitia fugit: quare ad uictus sanorum, & xgrorum que usurpat. Album, tenue, stomacho uile est, ac facile in membra distribuitur. Nigrum uero craſsum est, & constiſſimē difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Giluum, uipote quo medium est, medias inter uitia que uires habet. In secunda tamen, & sinistra ualeutidine, cùm primis laudatur album. Quin & uia sapore distant: siquidem dulce craſsis partibus conſitat, & difficilis à corpore expirat: stomachum inflat, aluum & interanea ut mustum turbat, sed minus inebriat: renibus, & uescice aptissimum. Appertum per urinam celestis transit: sed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digestiōem accommodatisimum: aluum, & cateras fluxiones cohabet, nisi nusquam urinam expellit. Nouum uero minus tentat. Vinum aqua marina factum stomacho aduerterat, sicut stimulat, uero infestat, alio aptum, à ualeutidine se recolligentibus inutile. Pafsum, quod uis sole fuscatis in area, aut in fermento torrefactis exprimitur, Creuicu cognominis, aut pramnion, aut protropon: & ſapa, que fit multo igni decocto, Graci ſition, aut heſema: appellant: nigra quidem, & que dicuntur melampithia, craſſa ſunt, & corpora multum alunt: candum tenuius: & heluola inter haec media, medias fortioriunt uires. Omnes tamen adstringunt, & pulsus reuocant. faciunt aduersus uenena, que exulerterando necant, ex oleo pora, & uomitionibus redditia: contra cicutas, meconium, pharicum, toxicæ, & concretum in grumos lac: item contra priuatum, prodest melampithium, ſi uenter rheumatismum ſentiat. Album magis careris emolit aluum. Gypſio conditum neruis officit, caput agraffat, & incendit, ac uescice aduersatur: contra uena cateris aptius. Picata, aut refinata exſcalacunt, concoquunt: ſanguinem excrebantibus infimis. Quæ uero apachyta uocant, ut que admistam ſapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægius in halitus expirant, stomacho male habent. Inter Itala uina Falernum principem locum obtinet: quod inueteratum perquam facili coquitor, pulvis exuficit, aluum adstringit, stomacho uile: ſed uescice nocet, atque ijs qui uis hebetudinem ſentit, & ad potus crebros mininè idoneos. Albano craſſioribus conſtant partibus, dulcia: stomachum inflat, uentre emollient, ſed concoquunt non quæ adiuvant, & uero ſa minus infestant: uetustate eadem auſterum ſaporem concipiunt. Cecubum, cùm sit dulce, est & Alba no craſſus: corpus, & colorē alit: agre rāmen coquitor. Surreniū ſuame ualde auſterum est: quare inteffinorum, & stomachi fluxiones cohabet, & cùm teneat, caput minus tentat: inueteratum ſuavis redditur, & stomacho uile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia aquæ craſſis partibus gignuntur: modice adstringunt, & oxyſimē inueterantur, minuſque ob ſuam tenuitatem ueros tentant. Paratypianum, quod ex Adriatico ſiu defterit, odoratu, ac tenuius est: quare liberat eptum fallit, diu ſeruat ebrietatem, & ſoporem adferit. Iſticum Paratypianum ſimile est, ſed urinam uehementer pelit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum portu est: bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohabet, oculorum medicamentis uile. Lesbiū ſuame ſuame ſubit. Chio leuius, & alio idoneum. Ephœfum eandem uim habet, quod Phygelites nominatur. Verum Afrianum ē Tmolo monte, Mæſogites appellatum, capitis dolores ciet, & ueros laedit.

edit. Cum vero, & Clazomenium, quoniam multam sibi matis aquam vendicant, facile corrum punitur: flatus mouent, aluum turbant, nerui officiunt. Vinum ou (vt reliqua in commone dicantur) merum, ac fynckerum, & sua natura auferum, exalfacit, facile in membra distribuitur. stomachum adiuuat, appetientiam ciborum iuuat, vites alit, ac robur auget: somnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio est contra afflumptionem cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, me conium, argenti spumam, tamox, aconita, fungosque: contra serpentum mortuos, & omnium itus, quae refrigerando necant, aut stomachum in uomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, rofionesque praecordiorum, ac distensiones, stomachi resolutionem, & si uenter, aut interanea rheumatismum sentiant. Conuenient fudatoribus, & quibus corpus inmodico sudore digeritur, maxime alba, vetera, & odorata. Quæ tamen vetustate dulcescunt, renibus, ac vesicae accommodatoria redduntur: vulneribus, inflammationibusque in succida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedenica, & fluxionibus obnoxia comodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, auferuta, & alba, ad sanorum uictus usurpantur. In his præstant Italica, Falernum, Surrentium, Cecubum, Signum, & permulta Campania, & Paratypianum ab Adriatico finu, & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græci Chium, Lesbium, & Phrygeliex Epheso. Crasla verò, & nigra stomacho negotium exhibent, inflationem parunt, corpus augent. Tenuia tamen, & austera stomacho prolunt, & minus carnes alunt. Vetera valde tenuia, & candida uehementius urinam ciuit, & dolores capitis movent, neruosoque largius pota tentant. In media etate, ut a septimo anno, potui saluberrima sunt. Modis autem pro etate, & tempore accipi, & confutudine, & qualitate uini definitur. Non stire, & modis 20 cibos prolixi, optimum est preceptum. Nocet ebrietas omnis, & maximè assida: siquidem obfessos neruos quotidie remittit, largiorq; potus acutorum morborum adserit initia. Mediocris tamen uiolenta aliquot diebus, maximè poti aqua potus, utilissimè modo quodam ex alto euocat, incensu ex purgat excretus, & per ea corporis dicit spiracula. Sed aquam poti uinolentiam biberet oporet: siquidem valetudinis alicius gratia factæ temulentæ remedium adserit frigida.

Vini facultates variae pro modo uius.

Cum profecto Vimum sit liquor omnium suauissimus, præcipuum humanae vite bonum, ac præstantissimum subiectum, vitalium spirituum regenerator maximus, ac omnium corporis tum facultatum, tum functionium influktor optimus, cor latifex ueuatorque sumptuarius: nullum mirum esse debet, quod plantam, que fractum, fort, ex quo uinum exprimitur, simili, quasi vitam, appellauerint ueteres. Verum non ob gaudent, iubilant, qui uino nimis indulgent, quod ego ipsi sum tot laudibus extulerim. quippe cum omne extrellum (ut in communis prouerbo est) sit vitiolum, si vimum immoderata & plus quam deceat, bibatur, periculis atque horrendis (ut max dicitur) procreat morbos. Alias si in eius uisu temperantia adhibeat, tum ad alendum, tum etiam ad rorandom corpus omnium efficiacim habet. quandoquidem purissimum generat sanguinem, ocyssimè in alimento vertit, concoctionem in quavis corporis parte datum, animum accedit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, spiritus vivificat, virinam cœt, fatus discent, matutinam calorem angel, conualefcientes impinguat, cibi appetitum iuusat, sanguinem turbidum clarificat, obstrunctiones aperi, alimentum in universum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementorum deicit. Sed si modus ab sit, & sine ratione, ac temperamento sumatur ingurgitetur (quod facere solent ebriosi) ex accidenti totum refrigerat corpus. neque enim secus nimio eius potu (ut Galenus inquit) innatæ corporis calor sufficiatur, atque pars uignis magna ligorom sitre exinguatur. Præterea cerebro, spinali medulla, ac neruis inde exortiobus obfit. hinc sit, ut principiæ hac parte affecta, temporis tractu maximæ, & perniciis concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepsia, paralyse, tremor, stupor, epiblastæ, cataplexis, conus, vertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, deliratio, surditas, cæcitas, & oris labrumque difftent. Quiniam vimum temperate haustum, bonus corrumpit mores, nam quod homines contenti, loquaces, effrenesque hant, quod fuvant, menteque mouentur, quod denique aleæ, libitini, ac rei uenientia semper ferre inculgeant, ac nomina quanam homicidio commitant, nulli verius adverbiandum est, quād vino immediæ sumpto. Accidit quod memoriam diffat, sensus omnes perturbat, affidios morbos partit. & repentinae mories adserit: ne singula persequar, que recensere longum est, & audiare molestum ijs, quād minimum vino dedici sunt. Ceterum Vimum magis senectuti, quād reliqua, attingit, id siquidem frigidum sensu temperat, taliter annorum multitudine recitam, tenperat, ac mulcit. Verum pueris, ac adolescentibus, ad vigescunt annum usque minimè concedi cebet, si Galeni sententia sub scribendam esse putamus, qui libro secundo de uenda sanitate, nul aliud afferit vimum esse pueris, & adolescentibus exhibetur, tum, quād regim igni acciditum. Canendum quecum est, ne in ardoribus siatis vimum ruit, aut gelidis si aqua refrigeratione lanitatur: quod cerebro, ne uis, pictori, pueri, uterino, ventriculo, intestini, sanguine, &c. utero, dentibusque maximè noceat. Quare admirari non fecit, si tempore vimum arte frigescit, bibentes coli, & ventriculi cruciatibus afficit, item consulsionibus, resolutionibus, apopœxia, spiranoi eis cultate, vīna suppresseone, calcido, viscerum obstrunctione, aqua intercute, ac pluribus alijs grauibus, & perniciencis medicis. Prænde scit, in è Galenus libro de cibis boni, & malo fucii hec prodidit. Qui non exercerat summa astate, cim rebemerti calore urgentur, fortis aqua bilant, niuisque & pini refrigerati suam vident. Hac enim quanvis pretiis nullam, uerius corporis si subilem laisonem inferant; sensim tanzen, occulentes crederent, raro, cim iam, atque progressu temporis inclinauerit, articulos, neruusque, & vicerat si morbis vexat, qui vel diffi culti accedunt, vel omnino tolli non possint. Ad hanc in tuenda facilitate diligenter procurandum est, vt vimum, quod in puto alimenti gratia quicunque sumitur, si mandum, purum,clarum, odoratum, & sapido mecum: namque corruptum, in lidum, iniquum, odore graui, & gustu ingrato, non modo toti corpori noxiam infert, sed etiam sanguinem corrumpit. Quapropter felicissimè suam tuenter sanitatem, qui regales incolunt, in quibus optima vina proueniunt, quemadmodum in Goritensis comitat, vbi Jane generofly mea vina nascitur, nimirum Pucinum illud antiquis adeo celebratum, necnon Vipacum illustritate proximam. Hac quicunq; parè mactefisque pita, ad tuendam sanitatem misericordie conseruant. Id quod ipse experientia in me facta compert, atque etiam omnibus nō genere testari possunt, nam cum multis ante annis diuinorum ventriculi dolor me habuisset, quem tunc corporis imbecillitas conseruata erat, ex Pucino, & Vipaci tantum vīa, me pristinam meam sanitatem, & integrum rubor eccepsit esse certò, cito. Ob id ergo ministrandum non est, si Plinius magnis laudibus predicavit Pucinum libro 14. cap. 6. vbi ita scriptum reliquit. Linia Angula exstinguita duos annos ante Pucino retulit acceptos, non alio vīa. Cogitari in sinu Aegatici maris, non procul à Timano fonte, saxe cole, maritimo afflata, paucas coquente ambores. Nec aliud aptius medicamentis indutur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris landius pycnanum appellauit ex Aegatico finu. hoc Plinius. Cuius

certe testimonio planè subscriptis rusticis lapidis incole: quippe cùm iñ vīnis Pucino cognatis in quotidiano potu utantur, rarissime agrotant, & longum admodum vitam traducunt, adeo ut plurimi reperiatur, qui non ageantur, sed ceterum sumum annum attingunt. Etsi autem vitam hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, gustuque gratissimum. Potum d'ante excalfacit, nisi dilutum fuerit, facileque in vniuersum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio simplicium medicamentorum scribit Galenus) tæla natura vitam, non modo perfrigeratorum omnium, sed eorum etiam, qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore animi deliquim patiuntur, presentantur fuerit remedium. Ex quibus faciliter colligi posset, felicissima esse eos, qui in regionibus, quæ vīna optima ferunt, vīnūt, si tamē modeſtū (ut fieri deceat) eis vitantur. Ceterum quis vīna in vīnērīs quotidiano pī magis conuenient, bī longiori sermone commemorare Juperiacum duximus, cùm hoc à Diocoride latius sit proditum, atque etiam de omnibus vīnorū ratiis diligenter scriptum, quām ut plura a nobis referri debent. Fit è vīno aqua per alembicum (ut vocant) quām ob eius admirandas vīres aquam vīta appellare sapientes. Nam si ex vīno optimo a perito opifice parata sit, meritis hoc nomine appellari debet. Quenadmo dure enim, quæ in ea macerantur ab omni corruptione preservat, ita sumentum quoque vitam, sublatâ omni putredine, cuticulis, fōuer, reparat, tuetur, auget, & producit, cùm non solū nācūm calorem fōcat, & in suo rīgore conservet, sed vītates quoque s̄p̄tūs regeneret, & vīnificet, ventriculum calefacit, cerebrum, & intellectum acutat, vīnum clarificet, & memoriam reparet, & preferint si ab his sumatur, qui frigidiſculo sunt temperamento; quique crudelitatis ventriculi, flatus, & alijs quibusunque frigidis affectibus obnoxii sum. Quare his, qui ventriculi dolore à flatu, aut cruditate torquentur, vertiginosis, comititulosis, & refoldis, melanocholicis, veterofolis, hypocondriacis, & cordis pulsū, aut tremore, & animi deliquio laborantibus, summum est auxilium, si quotidae sumatur cochlearis communis mensura. Atqui longè prestantius antidotum euadit, ubi hoc modo paretur, quo ego mihi parare solem. Sumitum cinnamonum vīnū, gingiberis drach. quatuor, fantalorum omnium singulorum drach. sex, caryophyllorum galangae, nūcis myrrifica sing. drach. duas & semis, mati, cembubarum sing. drachman. Cardamomum vīnūque jem, melanthi sing. drach. tres, zedoaria semunciam, sem. anisi, faniculi dulcis, palaia fūtūlris, oīmī, rad. angelicae, caryophylle, glycyrrhize, calami odorat, minoris phl., foliorū clareae, thymi, calamintha, pulicij, menthe, serpylli, amaraci sing. drach. duas: rovarum ribearium, florū salue, beronicae, rorismae, rīm, stachadiis, binglofis, boraginis sing. fējūdūrachman. Corticis ciri drach. tres. Palmaris diambrae, aromatice rotati, Dianthus dulcis, Diamargarita, Dianborodion abbatis, eleuthrii de gemmis sing. drachmas tres: Terebinth, quæ terrena sunt, & deinde in vitro vase macerentur, ex libris duodecim aque vīte prestantissimis, & electissimo uno parate, oculu ſubinde rafis oculi, diebus quindecim continuis. Ad deinde vitro alembici vīsi ſuperpoſito, per aqua ferventia balneum a perito artifice distillentur, oculis alembici adeo conctus, ut nihil inde expirare posſit. Aqua, quæ inde fluxerit in aliud ſubinde nācūm recondatur, additis fantalū odorati teſſellatim conciis duabus drachmis, moſchū ambari, in tenui linteolo colligati sing. ſemiperuloplo, & iulapī ſrotati clarissimi libra. Denim concurantur fortiter, quoque iulapiū cum aqua misceatur, claudantur ibique deinde vīs corā, & membrana, & ita queſiat diebus quindecim continuis, & ultimo in aliud tranſferatur utrūmque ibique aſſeretur. Eſt itaque hac aqua antidotum prestantissimum, & preſentantem auxilium ad omnia preda. Quippe non ſolum haſta, ſed in faciem ex alteris pro praetexta, epilepticos, defectos animi, & feminas vīti ſtrangulati decedentes reuocat, loquela amissam refuit, & tam moribundos tam diu ſuſtinet, ut quandoque mirabiliter ſeſiem aſſerat. Additur etiam in clysteris colicorum nācūm pondere preſentantem auxilio, ubi a flatu, aut frigideitate moribus. & preſertim additis theriae, aut miriditis antiqui binis drachmis. & ut uno herbo omnia ferre comprehendam medicamentum eſi ſummuſ ad frigidos omnes effectus. Vīnum ſic Latīne, oīs autem Græcē vocatur: Germanicē, Vīne, Italicē, ſariter, & Hispānicē, Vīno.

Closus quætrae.

VINUM OMPHACITES.

CAP. VIII.

Omphacites nomine, peculiariter fit in Lesbo ſiccata ſole acti uua, paulo ante maturitatē decerppta, triduo aut quadriduo, donec racemi in rugas contrahantur: exprefſumque vīnum cadit infolat. Vim adſtrigendi habet, prodeſt diſſolitus ſtomacho, & ilci dolore laborantibus: item pragnantium malaciam, & crudis in pefſilientia quoque ſorptum auxiliari dicuntur. Huiusmodi uina non niſi post multos annos bibi poſtunt.

Avertifpa.

LORA.

CAP. IX.

Lora, quam deuteriam, alij potimon appellant, fieri ſolet adiectis metreis tribus aquæ in vīnaceis, quibus triginta uini metretæ extractæ fuſcunt: calcatis nīnacēis, exprefſioque decocto ad tertias partes, & additis in ſingulos congios modi cuius qui remanit, binis ſali, ſextariis, poſt hyemem tranſfunditur in uafa. Lora intra annum utendum. ctenim celeriter exoleſcit. Conuenit egris, quibus timemus noxam uini, coacti ſape deſideris corum obtemperare: item à longa ualeſtudine ſe recolligebus. Fit & uīnum, quod adynamon uocant, loræ uires habens, hoc modo. Parcs aqua, & multi menſuræ coquuntur molli igne, donec abſumatur aqua: quod, ubi refixerit, elutriatum picato vase reconditur. Alii marina, & coeleſtis aqua, mellis, & muſi pares mifcent portiones, decapulant, & quadraginta diebus inſolant, quo ad annum utuntur ad omnia eadem,

Lora alijs ratione Galeni ſtate, quām Diocoride parabatur. Ille ſiquidem loram faciendi modum libro 2. de aliis mentorum facultatibus, ijs verbis tradidit. Vīnaceorū quoque dilutum Græci rīvya vocant. quod rūſus ab Atticis ſuſpiria, & noſtris ſuſpiriis, id eſt, lora appellatur. Conieciſ namque in parua dolia vīnaceis, tantum aqua ſuper iaque ſat factum videtur, in dolis fundo foramen aperit, & dilutum effluit, et neque aqua admodum, neque meraca ſit lora. Deinde rūſum aliam aquam, parciorem tamē priori, vīnaceis affundit, ſic ut hoc quoque potionis ſit attemperatum: quod quidam Attica proprieſtati curioſi proprieſtā dīcunt, non veluti prius illud. Vītare lora capitū dolorem adſert, niſi dilutio ſubat, ſed prior magis caput ferit. Dos vīnae potionis conſefia ſt, nempe quid oxyſus per vīnam redat: deinde pauca ſubefit diversitas ex varia vīnarū ſpecie, & quibus vīnaceis ſunt reliqui. Etenim ſi dulces fuſcunt, potus multo erit ſuſcior, ciuiusque per primas excernetur: ſi vero acerba, & acida ſuſcunt, inſuſior longe, ac minus cīens vīnas. Tertio dilutum hoc valentius vīnosuſque efficitur, cīne
vīnaceus

vīnaceus ad vīrū, aut estatēm fūritū aījērūtū. Hyemis antēm tempore si quis vītatur, ut caput minus tentat, ita & per unū nas minus expellit. Hęc de lora Galenus. Ea & dōtēpia Grecis, Latini Lora, & Italis Acquarello appellatur.

Oīnos in rōtē dīplas rāqūtū.

VINVM E' LABR VS CA.

CAP. X.

VInum è sylvestri uua nigrum, adstringit: prodest alui, & stomachi fluxionibus, & ceteris, quibus constrictione, & contradictione opus est.

Non defunt in Hetruria, qui vīnum è Labrusca vīnis exprimant, colore admodum nigro, idque gilio admīscit, ut rūbicundius reddatur. Vt tūntū eo refici in alterius vīni penuria, siquidē constat dulce finū, & auferum: verūm trāctū temporis dulcedēm facilē deperdit, siquidē tunc gustū omnino insuane, adeo ut tantū medicamentū uicem expleat, ubi adstringētiōne sit opus.

Civis maritima.

VINVM MELITITES.

CAP. XI.

Melittes datur in longis febribus, quā stomachum infirmarunt, nanque aluum leuiter emolit, & vīnam ciet, stomachum expurgat, prodest articulatio morbo, renūm uitii, imbecillio capiti, & mulieribus abfemitis: odoratum siquidē est, & corpus alit. Distat à mōlo, quod sit è uino ueterē, austero, & melle exiguō. Melittes autem adiecit ad quinque congios austri mūstū mellis congij, & 20 salsi cyathō. Corinthis magnis, quō magis ad effervescētūm locus pateat, fieri oportet, sensim asper so sole: cūmque effuerere desirerit, in alia vase transfunditur.

Civis maritima.

MVLS VM.

CAP. XII.

MVLsum è veterē vīno, austero quoque, & bono melle factū, præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in vīsum venit. Vetus, corpus alit, media atate, alio prodest, vīnam pelit: a summo cibo sumptū, nocet: & inter initia potum, implet: dēcī appetendi audītatem reuocat. Fit mulsum duabus vīni metritis, admīsta vna mellis. Aliqui, quō celerius præberi possit, mel cum vīno coquunt, & ita transfundunt. Alij vītiliatis gratia, ad extariōs sex multi seruentis vīnum mellis adiūciunt: & vībi serbuerit, vase recondunt. dulce autem permanet.

Melitopatav. A QVA MVLSA.

CAP. XIII.

Aqua mulsa easdem, quas mulsum vires possidet. Cruda vītūrū cūm moliri deiectionē, aut vomitionē incitare volumus: vt ijs, qui venena hauserunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, & hominibus elanguefcētis pulsus, quos illi dixerūt microsphytōs, tussientibus, peripneumonicis, & ijs qui immōdico fudore digeruntur. Iam parata, conditūmī, quod ali qui hydromeli propriū uocant, media atate adynamo vīno, aut lora in recreandis viribus respondet, & similem vim adūscit. quare inflammationib⁹ alicuius membra pluīquam lora prodest. Inueterati tamen vīsus damnatur in 40flammatis, aut constrictis: sed laboranti stomacho, aut eibūn fastidienti, sudatorib⁹ vīre conuenit. Fit duabus pluīaq̄ aqua veteris ad vīnam mellis partem additis, & insolatis. Alii fontanam aquam adjiciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec defunt qui hydromeli appellant, quod a melle elutis aqua fauis confici ac seruenti soleat: sed meracius conferi couenit. aliqui id coquunt. Aegrotantibus noxiūm est, quoniam plurimum ceraginis sibi vendicat,

Alia sane Aquae mulſe ratio confiendē est apud Mauritanie familia authores, ab hac que hic a' Dioſcoride traditur. Inter Arabas namque Mēſies de ea ita scribit. *Aqua mulſa, ex antiquorū sententia, magnis & piisque viribus prædicta est. Scimus etenim arcet: frigidis affectibus, preſertim cerebri, & nerorum, & articulorum, auxiliatur. Loco tūni portu humida extuſſientibus prodest: quin & pos, & lentam, crastinam, pituitam & pectorē trahit. Intefina, vīcera, urinaria, & meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter subuenit colli doloribus, alium subducit, & calcitūm gigni prohibet.*

Fit libra laudatissimi mellis, non tamen ueteris, colore pallido, odore incundo, sapore cum dulcedine macie acris, cum aque fontane libris octo, in vase lapidē, vel fictili vīreteato, lento igni cocclā, desummatā, & denūm linteō percōlata. Verūm si aqua hęc paulo post bibenda erit, aquatorū fiat, & statim a sublata ūrūma percoletur. Nam quę longa cōtētione iulap̄ consistentiam acquirit, & ita quidē feruari potē. sed regis penetrat in remotas corporis partes, facileq; in bilēm vertitur, ob suam experientiam deducendūm, inde sūmū accēderit, sub plūrīma ūrūma aqua effūlat, acēdūt ut aqua ferē nō redatā ūrūma. Variant autem mulſe facultates pro diversis cōtētione rativeri. quippe quā breui coquitur tempore, flatus in ventriculo partit, alium magis monet & minus nutrit. que nōrō longiori coquitur tempore, statim discutit, magis nutriti minūs alium ūrūmat.

Sunt quā mulſe aromata etiam adēant, nec pe gingiber, crocus, cinnamomum, mācī, & id genus alia. Alij galliam moſchatam officinis uocatā, & galochlōm adūcunt. Fit præterea ex parte una melle, & aqua fontane partibus octo, fermenti (alīs feni grēa) in his diſſolūtū incis tibis, & proprie ad centum mulſe libras. Que deinde omnia, mīſti modo effervescentia in lignēm cadūrū coniunctūt, non tamen ad summū repletū, ne ferueſens refliat. Vbi nōrō defubuerit obturato uase, effervescentia uīni mīſti ad potandum, verūtānē non bibatur, nisi tertio mensē transfactō. Huic mulſe aromata quoque adēcipi possunt linteō inclusa, & adaligata in cadūm demissā. hęc Mēſies.

Cūs ultimū mal, ac parando rationē, Germani Medomeno vocant, qui tamē fermentum addunt, non ex ceterā gene re aliquo paratum, sed ex vīni mulſi recremento, & lupi ūlūtārū floribus, quibus etiam vītūrū ad Utrūm consiſtendum, quod Ceruſius appellant. Melonis plūrīmū libris Pelori, ac Lituanis, quād melle plūrīmū abundant. Quod Gracis paraporat, Latinis item Melicūrū & Aqua mulſa vocantur Italis, & aqua metata.

*Hoc loco vulgata exemplaria Cræca habent. *Σάραπα ή το τελεστήριον λος εστι, Vtūrū coctā. In quibus nimūrū vēbris vītūm aliquā latere ūfūcēt. nam contextus verbōrum & res ipsa ūfūcēt, ut prius Aqua mulſe crude, mox coctā vīsum traderet Dioſcorides. quālīcī ūcēſſe puto, sed ūrūtārū culpa euēnīſſe, ūrūtā ūnegatīo omīſſa, vel ūrūtā ūnegatīo omīſſa.**

*Aqua mulſe
ratio facien-
dā uaria.*

Notitia.

et quod a tercio loco scriptum. Auger nobis suspicionem Attuaris, qui in libro suo de compositione medicamentorum, ubi ea de Melicario, id est Aqua multa scribit, que Diocoridis accepta referri possunt, inquit primum, Cruda venumur iij &c. deinde, Cofia vero exhibetur &c. Hunc fecutus fortasse Ryellius vir doctissimus: vulgatam illam actionem depravat tam reliqui, & alteram ut veriorum accepit. Adam insuper, quadratio ex ypsi Aquae multe sumpta suadet, ut cruda magis, quam cocta diuina deinceps, aut nomum ciere posset.

TYP. A QVA.

CAP. XIII.

DE aquis in uniuersum decernere, propter locorum proprietates, & peculiares naturas, ccelum, & alia pleraque, difficile est. Magna tamen ex parte optima est dulcis, sincera, nullius omnino ^{to} qualitatis particeps, & qua ne minimo quidem tempore in preceordiis commoratur. ad huc que & facili via fertur, & crita molestiam, nec inflations creat, & minime computrebit.

Aquarum dif **P**acifissimis quidem verbis de potibili in uniuersum aqua differuit Diocorides, ita tamen ut nullam planè notam praeferenient, & **T**ermerius ex his, que in optimâ aqua requiruntur. Quare similes ejus sunt tantum facientes satis, qui venient naturalium peiti sunt, non opera precium existimant, hoc in hoc plus a de auctis conmentore. Verum quia loice communarios in fluviosorum, & imperitorum potissimum gratiam condidit; ideo non solùm aquarum omnium, que in communione tamen cibis, quoniam potu ypsam venient, sed qualiter, tamen facultates hic bener persingamus, sed etiam carnis, que sunt in aqua tur, & sibi metallorum, & ceterorumque fossilium varias vendiant facultaes. In primis itaque illa aqua ad potandum ladanissima cenfert, que clara, pellucida, cenuis, pura, frufulcra, & sapori in canum expers, leuisque reperitur: necnon que 20 igni admoto citro calent, remota vero oxyfissime frigescit, gusli incundit: que denique celestis praecaria transpirat, & vena ventriculi molesta labitur, & fecundat. Tali autem ea esse scelus, cuius fons ad orientem solent erumpit, curritque super lapides, aut arenam, aut purissimam terram: quecumq; estate frigida, hinc autem calida manat. Omnium tamen praeflantissima est plurimis, easque preferim, que astant media pluia, silentie calo. Huic ferè illa respondet, que eodem tempore cum tonitrua defecit, tonitruo a proprie appellata. At ea, que maxima aeris, ac ventorum procella, terrifico tonitruum, fulgorum, & grandinis impetu, ex velociter concitatis & rubore calo densitatur (ut in commentario libri sexti epidemiarum scribit Galenus) in humane vite ypsam admitti non debet. Porro aqua cisternarum non tot sane laudibus commendanda videtur, licet à quā plurimis medicis laudetur. Siquidem non modo noxia existit, quod miscelli quedam sit diuersorum aquarum, qua in diversis anni ten poribus imbi colliguntur ex pluvia, tum ex granulis, & niueis hyemali tempore in teles colliquatis; sed etiam quod aqua innes statim ex parsufacione facilè sint obnoxiae. Quo sit, ut aqua in cisternis collecta si rem recte expandamus, sive cera pluialis in modum sit comparanca. Dicendum ergo sit, aquam certe affterat eò plurimis fynca deterior est, quod magis fuerit niueis, & grandinis liquationibus commissa. Quandopundum (ut in libro de bonitate aqua scribit Galenus) que a nubibus & glacie colliguntur, concoctionem impedit, vitram cohabet: pectus, pulmonem, ac ventriculum male habet, conuulsiones, laterum dolores, & status generat. Quod aliis de causa non evenit, quām quod cum in glaciem, vel niuem concrevit, omne, quod tenet in erat, depedit. Putalis praevea grauis quidem est, aegreque conficitur, nec statim quidem petet, quod sit puerulus omnis experit, & vestimenta tanto minus fuitur damnata, quanto frequentius hauritur, vel si ebsteraneo fonte scaturiat. Sequent lacus, & palus, que omnia sum improbanda, nisi cocte, vel igne destillatae fuerint. Fluuiialis denique probatur, ut improbat, pro circa rectius aquarum, & rerum in eis qualitate, quemadmodum iij omnia eveniuntur, quae magnas perduunt ciuitates. Nam quin temporis tractu magis fuligines afferuntur, ac defecata clavescant, & profus exurgentur. Et Romani faciunt cum fui ¹ iherberis aqua, que praeter ceteris bac facultate pollet, ut clara facta, ad centum, & plures annos perduret in corrupta. Ad hec nosia sunt, que plurimae terra missione consequuntur, quod non modi visceris obfruant, sed & calcinos in rivenis, & reifica procreent. Ceteraque, que lapideum admittunt fistum, de quo satius in prima linea libri commentatore, profus vitanda sunt, ut quae potantes strangulare possint, & vase modo, quae eponit gypsum. quippe haer arterias obstruentes frumentum transfiguntur etripiunt: quoniam & alimentum in corpus deferri prohibent. Quocirca bimismi aquae potabiles non sunt, neque in ciborum coquendorum ypsam recipiente. Quemadmodum nec illae sans probantur, que sal nitrum, chalcantium, alumen, & alia in genio concreti succi continent, quamquam omnes in medicina ypsam venient. Nam quod omnes predictis excaffientibus medicamentis referre sint, frigidi, & humidis morbis laborantibus utilem exibuntur: ijs vero noxie sunt, qui à biliosis vel acribus proueniunt horribiles. Salse, si bibantur, pluuntur exiunt, sanguinem in ventriculo concentrum disoluunt, aquam intercutem exiccant, & opea corpora extenuant. Sed his consumptis potentes fistulos reddunt, ventriculum ledunt, intestini abradunt, & scabiem, & prauitum exiccant, repente que non obsecrè sanguinem auant, & sua salfedine aduertant. Clysteribus infuse pluuntur attemant, & detrabitur, & ex ea prognatos dolores mirifice tollunt. Facili ex ea balneis aqua cutem subeunt resoluunt, si nouis fuerit morbus: frigidis nerorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cobidentur, excaffient ventriculus frigidiatis obnoxius, & humiditate languescens: quin & pituita scabies curatur. Tollit quoque, rapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis gravis, tum aurum cruciatus: fisi vero frigidi tumores, & totius corporis fugillata delectur. Nitro, si bibantur, corpus perturbant, pluuntur deinceps, feminas prolificas reddunt, & strumas absuntur. A salis he facultatibus non diffident, preterquam quod in omnibus illis valentiores sunt, non adeò tamen adstringunt, sed valenter abstringunt. quare & scabiosus mundant, & aurum viceribus medentur, incertosque earum sonos, atque tumores discentur. Aluminos admodum adstringunt. prouide mirum non est, si ventriculum robovent, qui crebre vomitacibus imbecillis efficiantur. Veneri fluxiones cobident, abortum prohibent, & in his prefestim feminis, que ante status maturitatem plenius abortiri co-⁶⁰ fuenterunt, vescita viceribus medentur: & oris, & genituarumque inflammacionibus, si ex eis frequenter collutio fiat. Garganatum, conseruens enia magno iuuentu exteriore totius corporis exaserbit particulis, ijsque preferim, que definit. Noct tam tam in potu, quām balneo, ijs qui viscerum infarcta laborantes in febres facile inciderit possunt. Porro sanè perstiles sunt: verantur haerentibus suauis obcent manus, nempe quod propter adstringitorum facultatem succum etiam admodum acera obtineant. quoniamque serpentibus viceribus, ac phagedenis optimantur. Sulphurosa excaf- ciunt, ac

In lib. quintum Dioscoridls.

663

cunt, ac efficaciter neruos emollient. proinde resolutis, conulis, tremulis, stupidis, contractisque peridoneas inueniuntur. Eadem compaginum tumores discutunt, & dolores mitigant; nam ubi quicquam coquendicum dolore, aut podagra, vel chiragra vexetur, sulphurose aqua balneo magnopere innatur. Praestant preterea ad iecororis, lienis, ac ricti dolores, atque tumores illi gentios morificos resoluunt: ventriculata tamen laxant, & infirmant. Bituminosa, et si potes internis quibusdam morbis conuenient, & balneis adhibeatis aliquo tempore traxi nervos emolliant, ac exalfaciant; attamen caput repellat, sensus hebetudine afficiunt, pretermitique oculos. Que autem Armeni, aut cerulei lapidis, aut sanguinis, aut chrysococle diuidit adniuersitate habent, si bidentant, rationes concitant: ablutioibus vero phagedenica vlerca sustinet. Que preterea auripigmentum, aut sandarachum continent, peccus dilatant, alhematici, & sulfuris proficiunt, & omnibus frigidis in vinerium mox open ferunt, quibus respirandi facultas impeditur. Aceres oris, & genitalium membrorum vlerca sanant: quin & fauicin, & oculorum destillationibus auxiliantur. Que denique ferre sint, ventriculi, lienisque vitis, semina proficiunt, & menstruis aliis vitalibus adhibentur. Et ut rem hanc summaturam complectemur, aqua omnis, cui quodvis foliile medicamentum admiscetur, eandem facultatem prebet, quam quod illi admiscetur. Quia nimis ratione dicor, ut supervacuum putem, reliqua sigillata presequi, ut taceam id nimis longum futurum. Aqua Latinis dicta Graec ὁστεον appellatur: Italie, Acqua.

Terps. Barbarorum.

AQVA MARINA.

CAP. XV.

Aqua maris calida est, & acris. stomacho aduersatur, aluum enim conturbat: puitam expellit. Si vero calida ad fokus adhibeat, elicit, & discutit, neruorum virtus, & perioribus, ante vlercas 20 prodest. Mifcetur cataplasmatis ex hordeacca farina, & emplastris, & discutientibus malagmatiis. Ad mouendas dectiones tepefacta infunditur, & ad tortina, calida. pforas, pruritus, impetigines, lentes, & mammae rigentes, soueri vtile est: liuores potu discutit. ad venenatos iictus, qui tremore, & refrigerationem adferunt salutaris intelligitur: maximè scorpionum, phalangiorum, aspidumq; etiam si quis in calidam descendat, auxiliatur. & malo habitu confectis iamdiu corporibus, neruisq; balnear ex ea viiles hydropicos, capitis dolores, aurium gratuitates, feruentis vapor leuat. Syncera & sine potabilis aquæ mistione reposita virus deponit. Sunt qui etiam præcoquunt, & ita recondant. Datur ad purganda corpora per lete, aut ex poſta, aut cum vino, aut melle: verū post dectionem dant gallinæ, aut pīcium iufcula, ad domandan morsus acrimoniam.

30

Barbarorum.

THALASSOMELI

CAP. XVI.

Quod thalassomeli vocatur, vehementer purgare constat. Temperatur autem aquis portiobus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato vale per Canis æxtus inflatis. Alii ad binas marinæ coctæ singulas mellis adiiciunt, & vase condunt. huiusmodi moderatius est aqua marina, & mitius.

Ostps. ACETVM.

CAP. XVII.

Acetum refrigerat, & adstringit. Stomacho vtile, appetentiam excitat: erumpentem undecun- 40 bu inditur: inflammations arcit, in succidis lanis, aut spongea impositum: reprimit procidentia se dis, uulueq; item abfcedentes gingivias, & sanguine manantes. Ad nomas, & ignem facrum, ulce- ra quæ serpent, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo conuenienti efficax est: phagedenæ ul- cerum, nomasque fotu continuo cohabet: podagræ calido fotu, cum sulphure auxiliatur: fugilatio- nes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardoresum cum rosaceo in succidis uelleribus, aut spongea imponitur. Ad aquam inter ceten, grauitatem aurium, & sonitus sibilosque, feruentis vapor profici- cit, infillatum quoque aurium uermes necat. Panos coercet tepidi fotus, aut si imbuta acetо spon- gia admoveatur: pruriuit permulcat. Contra uenenatos serpentiū iictus, qui refrigerando nocent, calidum commode fœtetur: & frigidum iis, quæ exurens viros ciaculantur. Calidum potum, atque 50 uomitionibus redditum, aduersus omnia uenena efficax est, praefestum contra meconium, & haustā cicutam, conglomeratum in ventre sanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiam, taxum q; cum sale, hau- stu uoratas hirudines, si forbeatur, elicit: tuſsim ueterem mitigat, & recentem lacescit. In orthopnæ calidum commode sorbetur: gutturas fluxiones gargarizatum inhibet: anginis, & uxæ procidenti conuenit, contra dentium dolorem, calidum colluitur.

Quavis Dioscorides simpliciter pronuncianter *Acetum esse frigidum, quod fortasse in eo magis frigida exuperet,* Aceti mis- quām caliditas; tamen Galenus qualitatibus medicamentorum omnium inductor maximus, ex contrariis quali- facutatis cō- tatiibus, calidū felicit & frigidū, acetum constare docuit libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus, fide- nec esse homeomeres similiare, quemadmodum nec lac vinerium. Id quod ipse Galenus libro 8. de eorundem faculta- bus, apertissime confirmavit his verbis. *Acetum primo borum commentatorum misse esse substantia, nempe frigi- fidus, pariter & calidus, eiusque virtusque tenuum partium demonstratum est: ceterum calidum frigida exuperat.* Porro magnam desiccandi facultatem obtinet, adeo ut si tertii ordinis desiccantium iam completi, ritique cum calidum exte- retur. Et libro primo de compositione pharmacorum secundum locos, idem sic inquit. *Atque Acetum ex incidentium ordi- ne existens, ultra hoc quod difficit, præcipuum quiddam in se habet, quod reprimit, ac quod infusit, & repellit: ritique quod substantia sua partim calidum est, plurimum vero frigidum, & partim tenuum.* Idem quoque libro 4. simpli- cium medicamentorum, ita scribit. *At frigiditas, que ab acetо præficiuntur, tanto est vel dura, quanto & tenuior.* Inest vero illi & acrimonia quidam exalfaciens, quæ tamen satis non sit ad superandam ab acciditate prouidentem frigi- ditudinem: verum quæ transire modo celerriter promovet. nam quanto calidum frigido faciliter penetrat, tanto acris succus aptior est, qui sensibilibus corporum meatus transeat, quām acris. Itaque ille, velut precedens viam, erit, h̄c vero band ita tardè inequitur: quo tempore sensus perfectus mis. ut, & qui & exponi queat, ritique qui nec planè frigi- dum

dum esse acetum denunciet, quippe cum in eo ignea quedam percipiatur armonia, nec planè calidum. Nam perpetuo, que ex precedente fit armonia, calefactionem frigus ab infernante aciditatem occupans, obcurat, protinusq; extinguit. quo jucundius ex frigore percipiatur sensus, quam ex calore. Hec ad literam Galenensis. Ex quibus abunde liquet, quod acetum est ex contrario qualitatibus constat: plus tamen frigiditas, quam caliditas participes est. Quod cum rebus animalibus certis Diſcordis, acetum simpliciter (ut supra diximus) refrigerare prouidentur. Veruntamen illud ignorandum non est, quod acetum nimis non eò calidius erit, quo retinaculum, & acris extinxerit. Siquidem ex Galen sententia, lib. 11. simpl. med. Crispie de asipe, item tertio de compositione pharmacorum secundum locos, vynum, mel, acetum, oleum, adeps, retinaculum, & caliditas, ut plus habeat caliditas, quam frigiditas. Acetum quod Latinis vocant, Græcis, ἔτης dicitur: Arabibus, Chal: Itali: Aeto: Germanis, Essig: Hispanis, in alijs: Gallis, Vī auge.

Oξεῖαν.

ACETVM MVL SVM.

CAP. XVIII.

ACETUM mulsum, quod oxymel vocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinque, salis carnatico triplex Gal-

Oxymelitis
temporatio tri-
plex Gal.
Nomina.

Triplexem oxymelitis componenti ratione posterioris tradidit Galenus libro 4. de sanitate tuenda. qui tam nulli commisicit, ut eius verba loco dicto aperi teſtantur, qua ita sequuntur. Vnde aceti partis, mellis, & quo detracta fuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec coram qualitate in unum coirent: ita enim nec acetum amplius crudum apparabit. Cum aqua vero statim ita facies oxymeli. Mellis quadruplicem optimam aqua miscetis: deinceps modico igni, quoad fumanum deficiat. Ac malum quidem mel multam egerit fumanum, quod etiam diutius coqui debet. Optimum vero, ut brevissimo tempore coquatur, ita minimum fumanum evomit, vnde nec parvi ei coctione est opus. Plurimum certe quartam partem eius, quod ab initio est indutum, amittit: post verò dimidio aceti addicto, rufus coquendum, donec qualitate omnino sit viritas, nec acetum crudum etiam appareat. Confitur sanus oxymeli etiam tribus statim ab initio mixtis, ad hunc modum. Aceti una partis additur melius duplex, & aqua quadruplicem: atque hec ab tertiana parte coquuntur, vel etiam quartam, fuma interim detracta. Quid si valentius id facere studes, tandem inicies aceti, quantum mellis, batentes Galenus. Quem secutus Mesuer, ipse quoque de oxymelis testis scripsit. Oxymeli fit ex aqua, aceto, & melle. Aqua vero miscetur, ut longa coctione refoldatur id, quod in oxymelis flatus excidat, ut etiam promptius despiciatur, ut demque medicamenta huic facultas, aquae miscione tenuior facta, faciliter in corpus distributur. Mel vero additur, ad oppugnandum pituitam. Ex melle denique, & aceto mixtis, facultas quedam terita, que neutrī corum inest, tanta consurgit, ut efficiatima sit, atque certissima ad attenuandum, incidentem, refoldendumque crassa, lentaq; excrementa, que in ventriculo, & fecore existunt longo tempore genita: quia & ea, que ad articulorum compagines deflexurunt, & diuturnas procrearunt febres: ea namque & incidunt, & coquuntur. Fit ex acetum parte una, mellis partibus duabus, aqua partibus quatuor. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur, ubi defluximur probi sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despiciendo. Datur ab yncia yna, ad yncias tres, hec ille. Nomen eius Græcum ἔτης: Latinum, Acetum mulsum: Italicum, Aceto metato.

Οξεῖαν.

ACIDA MVRIA.

CAP. XIX.

ACIDA muria, quam Græci oxalmen vocant, contra nomas fotu, putrida vlerca, canum morfus, vulnus iniiciatur: & prociduam fedem reprimit. dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines sorbitione, aut gargarizatu necat. furties, & manantia capitis vicerat exterget.

ACIDA muria, que Græci oxalme appellantur, ypsus estate nostra prorsus exolevit. Parabatur autem veteribus illis ex sale, & aceto: vel ex muria, & aceto. Quæ Latinis Acidia muria, Græcis ἔτης vocatur.

Οξεῖαν.

THYMOXALME.

CAP. XX.

THYMOXALME veteres vtebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quater res, atrosq; trahit. Hoc modo factitatur. Thymi triti acetabulum, falsi idem modus, ruta, pulegium, polenta, singulorum exiguae portiones in vas coniuncturantur, aqua terni sextarii, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumposito linteo sub dio madeficiunt.

Ξεπλασίας ἔτης.

SCILLIN VM ACETVM.

CAP. XXI.

SClillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, traiefactaque corum in aceti boni sextarios duodecim immingerunt, & vase diligenter operio septenis diebus in sole madeficit: post eum dierum numerum scilla eximuntur, & expressa abiiciuntur: defacatum acetum transfunditur, & reponuntur. Aliqui scilla minima quinque aceti sextarii miscent. Alii citra excitationem repurgantes, parem mensuram adiungunt, & senis mensibus macerari patiuntur. Id multo magis humorum lentitatis digerit. Gingivis humore pregnantes collutione stringit, firmatque, & molles dentes stabilit, putredines oris, & graues halitus tollit. durat fauces sorbitione, & callosas facit: vomit expedit, & lymphadim, canorumque reddit. Datur stomachicis, ægræ cibum concoquentibus, melancholo-

melandholicis, comitalibus, uertiginosis, mente capitis: item uulnorum strangulationibus, lienis incremento laborantibus, ischiadicisque. Imbecillos admodum recreat, corpus lanum reddit, & bonum colorem praefat: oculorum aciem exacuit: tarditatem quoque aurum infusione purgat. In summa ad omnia efficax. Cauendum tamen in tellinis exulterationibus, in capitis dolore, aut tenuerorū uitij. Datur quondam ieiuniu forbindum inter initia exiguum, paulatim adaugendo, ad cyathum usq;. Nonnulli binos dant cyathos, aut largius.

^{t receptior}
et. et. ut. ita.
ita hēt Drag.
exemplar.

Quoniam satis superque de Scillino aceto a Diocoride dictum est; non tamen alienum fore existimare commenarare hoc in loco, que de eo maris laudibus scriptis Galenus libro 3. de medicina paratu facilius, sic inquens. *Salutem optimum acciūm Scillinum a Pythagora scribitur, quo omnes Imperatores sibi sunt. Ad ipsius auctore fertur, quicumque hoc utatur longe uite fore, & eius extrema integra, usque ad finem permanfura. Et ipse quidam Samius senex huiusmodi exitit: quantum enim temporis uixerit, haud ignoras. de ipso in libro traditum est, quod circa suis coniugantes hanc facultatem communicauit: cumque hoc medicamentum uti incipit, quinquefemina annus natus erat, & usque ad centesimum decimum septimum uitan prodixit integer, & nulla unquam aduersa ualitudine tentatus. Hac sane medicamentum auctore diffidit, quod fortalevit philosophus erat, mentiri nesciit. Nos autem uiribus fidei periculum fecimus, ac firmam, constantemque hunc esse medicamentum esse testamus. Oportet igitur sumere Scillium montanum liber & unius ponderis, & dura circumcidere, & molliu minutissim concidere. & aucterini sextarios octo in uirium uas mettere atque obturare, ac per triginta dies Canicula caloribus, ut maceret, permittere: deinde scillam extractam exprimere. Id genus aceti parum mane forbo. Tioi autem hec enuent, ut ne fauicum crise parte unquam remolescat, os uentriculi bene ualebit, facilè spiritu duces, uox recte habebit, oculi acutissimè cernerent, aures in officio manebant, nullusque flatuofus vapor in ventre unquam excitabit, nullum uiscus suspensus erit, & bene spirans, bene coloratus deges. Ad ciuilia negocia recte effectus, non acidum, non saltem rufulum, si aliquid aceti huius assampleris, & ieiunii uti aijam precepit, & tamenque postea studia deambules. ita enim dissoluerit. Hoc aceto qui utitur, si uictu quanuus licetius est: omnia enim claria conficiet, & a nullo unquam offendit patietur, neque ualde impletur, sed in melius proficer uidebitur. nibil superuacu in corpore reſidet, non flatus, non bilis, non flesci, non uisa, sed omnia facilè excernit, atque edicit. Alum lubrica omnino est, totusque corporis purgatorium medicamentum, etiam si ob usus forde inhereat. Item phytisca ab omnibus deploratos, hoc medicamentum sanata restituit nouimus. Morbo comitatu diuturno efficiat profici, ut nisi post longa temporis interualla, non redireti: incipient utrū ac nouum perfectè discutit, neque reuerti amplius hunc affectum permittit. Ad podagras preterea, & articulorum morbos, iecoris, lienisque duritias uelementem facit. & particulares quidam aceti scillini effectus hi sunt. Communes autem quoniam plurimi, quibus non commoti salutare hoc medicamentum, sanitatis, integratissime causa, tibi tradicimus. Hoc illi, quicunque fuerit, nam liber est inter notos, & Galeno adscriptos recensetur. Acciūm Scillinum, quod Latini eos oratione Graci nominant: Itali, Aceto scillino.*

EXTRACTUS DE EIS.

SCILLINUM VINUM.

CAP. XXI.

SScillinum uinum fit hoc modo. Dissectam, uti dictum est scillam, & sole siccata contundito: minā eius tenui cribro incernito, & linteo raro illigata in uicenos sextarios multū recentis, ac boni demergito, ubi trimetri spatio maduerit, elutriatum uinum, obstruō diligenter uafe, recondito. Licit quoque si humida scilla uti. In orbiculis, rapi modo, dissectam duplicito pondere, quadraginta diebus infolari oportet, & ualde inueterascere. Alia parandiratio. Scille dissecta, & repurgata tres minas in Italican metretam multi demitti, & senes menses in uase obstruō macerari finito, post id tempus defacatum, & excolatum uinum recondito. Vtile est contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs, qui reuouunt cibum: & si pituita in uentre, aut stomacho coierit. Prodest licet, male habitis corporibus, aquæ inter cutem, regio morbo, difficulti urinæ, torminosis, inflatiōibus, resolutioni neruorum, horribus longis, uertiginosis, & uulsiis, menes pellit: minimè neruos infestat. Hoc unum uestustate fit melius. Caueundus in febre uisu, aut si interanca uucus sentiant.

Scillini uini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus, his verbis. *Vinum hoc potui datum, omnem fatus nitatem adserit, humoros enim attenuat, sed maximè pittuitam, neque ipsum in stomacho, aut uentre, aut capite, aut iecore, aut iecore, aut liene, aut neruis, aut ossibus confiserre permittit, neque aliud id genus tenetum humorom obstrunctiones facientem, sed omnia dissipavit, & uentre lenit, atque ita subducit, & urinam mouet, & per ipsam cauas attenuat, excernitque. Adeò uero caput purgat, ut nares humiditate uacent. Communum est podagra, articulati, comitatu morbo: denique omnis fatus est auctor. Ex his confit. Scillam alium montanum circiter Canis exortum accipito in libo & pondere, per dies decem in umbra refrigeria: deinde scille laminae refrigeratae in uirium uas mitte, & uni alibi ueteris sextarios duodecim superindue, & suspensum uas per quadraginta dies habeto: possea scillam exame, & abice, & uno ad antedicta uita nitre, & eius uim percipes. Subinde ante columnam una duas uncias exhibe, fin a cibo uinciam medium. Quod si ipsum potui commodum efficere uelit, ut magis delectet, mellis sextarios duos, aut tres admisceret. Quod Greæ ē uera euauatur. Latinæ Viam scillinum ap-*

Scillini uini
ures ut Gal.

Nomina.

Graecæ uera.

VINA MARINA.

CAP. XXIII.

Vina ex marina aqua, uariè facilitantur. Aliqui enim statim cum deceptæ sunt uiae, aquam maris admiscent. Alij in area vuas sole fiscant, quibus calcatis marinam adiiciunt. Alij pastas prius vuas in doljis marina aqua macerant, mox calcatas exprimit, id magis pasti generibus adscribitur. Quæ tamē auferiore gulfu temperantur, conta febrium aduentantium indicia ualent, si modo meliora non adfinit: aliuin subducunt: profumum purulente extubiscent, & si dura aliuin exerceat. Quæ ex Amiñi uis fiunt, caput tentant, stomacho aduerstant, flatus creant. Verum quod plenior habeat hic historia, ijs qui huius studio tenentur, non inutile existimamus uarias uinorum compositiones adserere, non quod frequens corum, aut necessarius existat usus, sed ne quid omisissit uideanur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex ijs factitia, minoris curæ ac impendi, quæ cadunt in usus: uti quæ coronis malis, pyris, filiquis, item myrti baccis componuntur.

Eduardus

Euangelie Enarr.

VINUM CYDONITE S.

CAP. XXIII.

CYdonites, nomine alio melites appellatur, & ita fieri consuevit. Mala coronea exemptis seminibus, fructu rapi modo scinduntur, & duodecim minarum pondo, in musti metretam, triginta diebus macerantur: postea defecatum unum reposuit. Aila facienti ratio. Oportet ad singulos melis sextarios denos succi coroneorum tuforum pressorumque adjicere, & ita recondere. Vinum hoc adstringit: prodest stomacho, dysenteria, hepaticis, renum uitij, & urina difficultati. Melomeli, quod & cydonomeli nominant, sic fit. Coronea mala seminibus suis castrata, in quam plurimum melis, quo penitus demersa contingunt, coniunctur: id post annum mitecscit, mulso non dissimile. Praeterea statem, qua superior compositio.

T' δρόμοι.

HYDROMELVM.

CAP. XXV.

FIt hydromelon duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Canicula sydus insolata, additis ad unam melomelitis facti ex cotoncis. Vis huius eadem est.

Ο' μελαχείλι.

OMPHACOMELI.

CAP. XXVI.

OMphacomelitis faciendo ratio hac est. Acerba uva adhuc immatura, & tribus diebus insolata exprimuntur, & ad ternas succi partes, melis optimi despumata singulæ partes adjiciuntur: & insolatur in uasa transfuscum. Vim reprimendi, ac refrigerandi habet. stomachicis, coeliacisque conuenit. Viscus post annum est.

Α' ιτης ζην.

VINUM EX PYRIS.

CAP. XXVII.

FIt è pyris, perinde atque cotoncis, unum, apites nomine, sed ita ut pyra non magnopere matuerit. Ex siliquis etiam, mespiliis, sorbis, simili modo temperatur. Omnia haec genera acerba sunt, & adstringunt. stomacho utilia sunt, arque intefinas fluxiones cohibent.

C' ιτης ζην.

VINUM OENANTHINVM.

CAP. XXVIII.

FIt è feraci uite sylvestri, quod vocatur oenanthinum. Sicci flores minis duabus musti cado macerati, post triginta dies mutantur, mox colatum unum reconditur. Facit aduersus stomachi imbecilitatem, cibi fastidii, coeliacos, & dysentericos.

P' οίνης ζην.

VINUM EX PVNICIS.

CAP. XXIX.

FIt è punicis malis maturis, quod rhœten nominant, succo expresso ab acinis eorum, quibus lignos nucleus absit, apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita reposito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum aliis profluvio exortam, stomacho utile, adstringit alium, & urinam mouet.

30

Vini è puniceis maria confectio.

Vinum è Punicis malis multifariam conficitur in Italia. Aliqui enim repurgator punicorum acinos prelo statim subiungunt, & expremunt succum uitreis amphoris recondunt: ibique per se tandem effervescente finunt, quoniam deferuerint, & sub fidat fixa, cedente in alias transfundunt amphoras, quod à fecibus repurgationem exprimit, & oleum superinfundunt, nec evanescat, & corruptum vel accedit. Alii, qui magis punicus abundant, acinos in lignum cadum altera parte patulum coniungunt, & uarum modo pedibus calcant, donec uniuersus exiliat succus: deinde per se in sole effervescente finunt, cado linteo spissiore cooperio, usquedem fixa uniuersa residat, nuclei superemunt, & unum defecatum, ac pellucidum reddatur. Vbi dictum hac facta sint, perforato paulò supra fecem uafe, unum eximunt, & cada lignis aferuant. Hunc oleum superinfundere non opus est: eretur enim sic parvum per se, modò uasis osculum pice, uel cera obturatur. Sunt præterea, qui repurgator punicorum acinos, cum pari mensura nigra una austeriori sapori commixcent, calcant, & per se effervescente finant, quod unum claritatem consequatur. Subinde in doliosis affertant: siquidem hoc gultu plurimum aridet. Quoniam è inoxis exprimitur, si ex calidis aqua, uel hortensis Intubis, aut buglossi hauriatur, ardentiibus, per silentibusque febris mirifice auxiliatur, & siim extinguit. Idem potum ex plantaginis aqua, aut portulaca, aut roserum, sanguinis rectiones cibet, & suauitatemque stomachum iuuat. Datur etiam magno iuamento potandum in aqua, in qua plures candens ferum extincitum fuerit, calicias, & dentericis, diarrhoea laborantibus, ac etiam multieribus uteri profluvio affectis. Nauseam sedat, & biliem & iocinare in ventriculum permeantem colbet, & uomitiones compescit. Idem cum Rhodomelle mistum, facit perbelli ad oris gingivarium, & faucium excrulationes, ac defluxiones, quietem ad aurium, & gingivam ulceram, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua rotarum illarum. Gargerrijatur quoque utiliter ad columnella effectus, cum à fluxionibus, tam ab inflammatione contractos. Ceterum ubi omnino acti, uigere opus sit, longè magis præstabilit, quod ex acidis punicis exprimitur.

F' οίνης ζην.

ROSA CEVM VINVM.

CAP. XXX.

RHodites sic fit. Rosarum siccarum, tufarumque minam linteolo delegatam in sextarios octo musti demergito: & post tres menses defecatum unum transfundens, recondito. Vtile ijs, qui febri certant: & ad stomachi coctiones, & dolores, à cibo potum: & contra humiditas aliuos, & dysenterias. Fit quoque ex succo rosarum addito melle, quod rhodomeli uocant: quod arteriæ scabritis conuenit.

MYRTITES VINVM.

MYRTITES VINVM.

CAP. XXXI.

MYrtites fit, baccis nigris, quæ maturitatem excederint, tufis, & organo expressis. Aliqui ad ter
minas adiiciunt, & uniuersitatem modum: pofta exprimunt, & feruant. Magnopere adstringit.
stomachum vtile: fluxionibus ventris, ac stomachi prodest, & contra intestinas ulcerationes, & profluvia. denigrat capillos.

MYRTITES VINVM.

MYRTITES VINVM.

CAP. XXXII.

MYrsinites sic temperatur. Rami nigrae myrti cum suis baccis, & foliis tufi, decem minarum pon-
do, in tribus multi congii fruerunt, donec duo superint, aut certè dimidium. id vinum colam
tum ad usum reconditur. Contra furfures, vlera in capite manantia, eruptiones papularum, gingiuas,
tonsillas, & purulentas aures efficax est: sudores fistit.

MYRSINITES VINVM.

LENTISCVNVM, ET TEREBINTHINUM VINUM.

CAP. XXXIII.

LEntiscinum similiter ut myrsinites temperatur. Nec secus terebinthinum. namque bacciferi eo-
rum rami sumi debent. Simili sifunt uires, adstringunt, stomacho accommodantur, & defluxio-
nibus intestinorum, vesice, & stomachi, & fanguinis profusio. Vlera omnia fluxionibus obnoxia, fo-
tu ad caticrem perducunt: fluxiones vulva, ac ledis, inflectione cohident.

PALMEVUM VINUM.

PALMEVUM VINUM.

CAP. XXXIII.

PAlmulae maturas, quas uocant chydeas in urceolum imo pertutsum, & obstruatum picata arundi-
ne demittiunt: lino foramen sit obturatum, & quadraginta sextarijs ternos aqua congios infun-
dit. quod si ipsum ita dulce esse non libeat, quinque congios infuside satis est. post decem dies de-
trafo ab arundine linteo, assumito uinum crastum, & dulce, & reponit. Suanus illud quidem, sed ca-
piti noxiom. contra fluxiones propter adstringitoria ui in efficax: stomachicis, celiacis, fanginem
expunctibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, sexto
faciunt, quod tandem acore uitiat.

VINUM EX CARICIS FACTVM.

VINUM EX CARICIS FACTVM. CAP. XXXV.

CAtorchites, aliquibus sycites vocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: sed hoc interest: quoniam pro
aqua tantundem humoris adiiciunt, in quo recenter pressa uinacea maduerint. Carica quæ che-
lidonia, aut phoenix appellantur, præsternit nigra macerantur, vt diximus: & post decem dies hu-
mor excipitur, atque iterum, aut tertio, idem modus aqua, in qua uinacea maduerint, infunditur. simili
modo intercedente ipatio, quarto, aut quinto assumitur. Demaceratorum liquor non secus acorem co-
40 trahit, & acetum prebet. Id tenue est: flatus gignit, stomacho aduersatur, fastidium parit, alio tamē
prodefit, urinam cier, menses trahit, lactis vberitatem facit, uitiosum sanguinem creat, & elephatis in-
adferit, vt potio quam zython appellamus. Aliqui sex amphoris, decem falsis sextarios adiiciunt. Alij
muriam amphoram. quod non faciliter uitiat, & alio idoneum fore sentent. Alii thymum, & fennicu-
lum imo subiiciunt, & caricas superponunt: & ita uicissim, donec uas expulerint. Fit & è fycmoris
eodem modo uinum, sed in acetum acre degenerat: quoniam non ita præualeat vis eorum, vt fluxu-
liqoris dulcedinem retinere possit.

RESINATUM VINUM.

RESINATUM VINUM.

CAP. XXXVI.

Resinatum vinum populatum factitari solet, copiosum in Galatia: quoniam uinum illic coalescat,
ryua non maturante, ob coeli algorem, nisi picea resina temperetur. Resina autem cum corice
tundit, & amphora dimidiata hemina permiscetur. Aliqui vbi effebunt, excolant, separantes resinam:
alii relinquunt. Hac uina vetustate dulcescant. Omnia capit dolorem, & vertigines faciunt: co-
ctionem tamen adiuvant, & yrnam carent: tuffientibus, ac destillatione uexatis cœveniunt: item celiacis,
dyfentericis, & hydropticis, & febrim fluxione uulue laborantibus: alii exulcerationibus infun-
ditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

VINUM STROBLITES.

VINUM STROBLITES.

CAP. XXXVII.

STrobilites fit maceratis in musto nucibus pineis, recentibus, fractisq; prebetq; resinati effectus. Si
quis madefactas nuces pini musto decoquat, potum astatim conuenit, qui tabitudine cōficiuntur.

CEDRINUM, ET EX ALIQVOT

ARBORIBUS, AC FRUCTIBUS VINUM.

CAP. XXXVIII.

CEdrinum, juniperinum, cupressinum, laurinum, pinicum, aut abieignum, simili ratione fiunt. Di-
uisos recenter ramos, cum fructum edunt, aut foli, aut balneo, aut igni admouere oportet, uti
conducit, congiosi: vini minam unam permiscere, & porest duos menses transfundere, & antequam
recondantur, insolare. Factiorum uinorum uasa impleri debent: namque non plenis uasis, vina in aco-
rem

rem corrumpuntur. Medicata autem uina recte ualentibus infalubria. Omnia excalfacunt, urinam
cient, & subfringunt. Laurinum tamen uehemenius excalfacit. Fit quoque è fructu cedri maioris ui-
num, congio musti, adiecta fusarum baccarum felibra, diebus quadraginta in solis debet, & defac-
tum in uafa transferri. Fit etiam uinum è bacis iuniperi, non alter quām cedrites, & ad eadem uale-
ns Cedrites hoc modo fit. Cedram dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diiuunt, &
ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiqua utile sine febre, pectoris laterisq;
doloribus, torminibus, ventris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreantibus, mulieribus uul-
ua caufatis, hydrocephaliisque: fit aduertus ventris tineaes, & horrores. Contra uenena es iodus auxilia-
tur: serpentes necat: aurum dojoribus infusillatum medetur.

PRÆSITUS ETATOS.

PICATVM VINVM.

CAP. XXXIX

10

Picatum ex liquida pice, & musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper
cluere oporet, dum inalberuit, & syncera maris aqua deflatis: mox aqua dulci proluenda: congiis
ōlo musti uncia picis una, ut altera adiicitur: ubi effervescit, & constiterit, in tusa diffunditur. Hoc
genus uniuersum exalſat, concequit, purgat, abſtergit: utile doloribus peccoris alii, eincor, licen, & vul-
gen, si sine febre sint, arteri rheumatismo, exalſationibus in altu rececedentibus, tussi, fulpitijs, conco-
tionibus tardis, inflationibus, & luxatis, præfertim in succida lana impositionis.

ΑΓΡΙΩΤΙΝΣ ΤΥΠΟΣ.

VINUM ABSINTHITES

CAP. XI.

23

A Bsinthite faciundi ratio euarat. Aliqui enim duodequinquaginta sextariis Italicarum amphora-
rum, admistam absinthij pontici libram decoquunt ad tertias: & ubi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij selbram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumque conqueruerit, defacant. Alij absinthij minam in amphoram dimittunt, tuſamque, & raro linteo deligant, in cado musti ma-
cerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alijs trientem, & nardi Syriae, cinnamomi, cassia,
floris iuncii odorati, calami, clatae, palmarium lingulos sextantes injiciunt in metretam musti, & tunden-
tes prius pilo, obſtruſto uasis spiraculo, binis ternis mensibus dimittunt: poſte defacatum unum
transfundunt ad vifus. Alij addunt in musti cadum Celticę nardi drachmas quatuordecim, & absinthij
drachmas quadraginta, linteo inuoluras: & poſt quadragestimum diem elutriant. Alij in ſenos sextarios
musti, absinthij libram, & ſiccę pini refinę sextantem immittunt: & poſt decem dies excolant, & re-
condunt. Vile eft stomacho, urinam ciet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, &
renum uitij auxiliatur: faſtidia diſcutit. ijs prodeſt, quibus ſtomachus negotium exhibet: ualeſ contra
longam præcordiorum diftentionem, & inflationes, teretesque uenitris fineas, & remoratos menses.
contra haufia ixia uenena quam plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

T'oswritis civis.

VINVM HISSOPITES

CAP. XLI

Hyssopites è Cilicio hyssopo maximè laudatur. Fitque similiter, foliorum hyssopi tuorum libra in amphoram musti coniecta: linteolo raro cum quibusdam lapillis folia inoluuntur, ut degradatus pondusculo fasciculus fidat: unum post quadraginta dies defacatum elutriatur. Contra pedo-^{40.} ris, laterum, & pulmonis uitia, veterem tussim, & suspiria prodest: urinam cit: torminibus, & hortori- bus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menes m ouer.

ΟἽησις ἐκ τῶν ποικίλων εὐτῶν.

VINA EX DIVERSIS PLANTIS
Facta. CAP. XVII.

CAP. XLII

Simili modo chamædryites fieri solet. Excalfacit, discutit: conulsis, regio morbo, uulæ inflationibus, tarda concoctioni, incipienti aquæ intercuteum subuenit. Inucteracens melius redditur. Stœchadiæ non fecus temperatur. Congijs sex stœchadiæ minam addere oportet. Craftitem, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfrictiones discutit. comitilibus commode datur cum pyrethro, & sagapeno. Fit ad eadem acetum è stœchade herba, ut paulò ante diuinximus, acetum macerata, quod eosdem implet effectus. Fit uinum è betonica, quam ceftron pycnotrophon appellant. Herbam semi-maturo prægnantem, cum suis ramulis minæ pondö, Congijs duobus uini macerant, & post septimum mensem transfundunt. Ad multa interaneorum uitia, ut frutex ipse, pollet. Et ut uniuersum dicatur, factitia uina sibi misfurarum uires adsciscunt. quare non difficile fuerit iis, qui illarum natura norint, uinorum uires coniectura quadam consequi: ueruntamen uinorum usus febricitantibus abdīcandus. Fit etiamnum è betonica acetum ad eadem uitia uile. Tragoriganites fit quarternia tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos multi sextarios coniecit, & post tertium mensem trâfugis. Prodeft torninibus, uulsi, rupis, laterum doloribus, spirituum discursioni, ægris concoctionibus. Enapis fit uinum, nominis bunites, drachmis duabus tuſi napi in sextarios duos muti additis, & cateris eodem modo factis. Prodeft stomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Diæmni drachmas quatuor macerato quarternis multi sextarijs. Fac ad uerius stomachi fastidia: mentes, & pungamentum a parti subducit. Marrubij aduli folia tundit, & sextarijs octo in multi metra demittit, & reliqua confimiliter facito. Contenit hoc uinum peitoris uitij, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tuſi, & cibratris uncias centum in linteolo colligatas, in amphoram muti adjicito. Valer contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hybernos a gores, & ueneta animalia, quorum mortis frigus insequitur, aut putrefact locutus. Simili modo è fatus reia uinum fit, quod eadem, que thymites praefat. Sic quoque organites ex Heracleotico organo confiicit similiiter cum supradicto. Facit eadem, que thymites. E calamintina, pulegio, & abrotonto uina

uina fuit eodem, quo thymites, modo. Prosunt stomachicis, cibum fastidientibus, & regio morbo: quod urinam moueant. Fit item è conya uinum contra uenenata ante alia efficax.

Apparatus Divs.

VINUM AROMATITES

CAP. XLIII.

ARomatites ita fit. *Palmae, aspalathi, calami, nardi Gallici, singuloru[m] quatuor sextarios sumito: postquam contruieris, paſſo ſubigiro, coadiuſ ingentibus offis, & in sextarios duodecim austri muſti deicidis, operculato uafe, quadrangita diebus quiesceret finito: deinde ubi facce exurgunt fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami uncia, ph[ys]a drachmā ſep̄t, coſti drachmā dūa, nardi Syriaci drachmā feſt, caſſis uncia, croci drachmā quatuor, amomi drachmā quinque, afari drachmā quatuor. Omnia ſimil tria, & linteо colligata in cadum muſti demerguntur: & poſtquam uini defervuerit, tranfunditur. Facit ad pectoris, & laterum, & pulmonis dolores, diſſicili urinā, horribus, retardatis membris, atque ijs qui per frigora iter faciunt, potum conuenit, priuata cratſiū extenuat, colorem alit, ſomnum conciliat, dolorem finit: renum, & uescicā uirius anyiliatur.*

Oīres ēk tōv ποικίλων ἀρμάτων.
Fasta

VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS
CAP. XLIV.

Fit & unum ad destillationes, cruditates, tussim, inflationes, & si humor in stomacho coit. Myrrha duæ drachmæ, piperis candi drachma una, iiris drachmæ sex, anisi drachmæ tres, omnia plenius tusa, & linteolo inuoluta, in sex unii sextarios coniunctiuntur: viuum post triduum colatur, & in lagena reconditur. Datur post deambulationem meraculum, cyathi unius mensura. Fit quoque neclarites ex helenio herba, radice sicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata, & in conios sex multa addita, & post tres mentes effusa. Facit ad stomachi, & pectoris uitia: urinam pellit. E' Syriaca nardo, & Celicaria, malabarica que unum faicitur, hac ratione. Singulorum fibram in binos multi conios mittito, post mentes duos colato. Datur cyathus unius cum tribus aqua. Hoc unum efficax est contra uitia renum, hepaticos, regium morbum, & urina difficultatem. prodest stomachicis, atque ijs quos pallor decolorat. Alij unciam, aut sextantem acori, & Celicaria nardi quadrantem in multi amphorarum adjiciunt. Asari quadrantem in senos multi sextarios itidem demittito. Id unii genus urinam ciet: hydropicis, & regio morbo laborantibus, hepaticis, ifchiadicis que conuenit. Radicus sylvestris nardi recentis, & trita, cibratæ que bessim in coniugio multi conjicio: duos mentes quiescere finito. Vile est hepaticis, difficili urina, inflationibus, stomachachis.

Cίνα ἐκ τῶν ποικίλων ποτῶν. VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA CAR. XVII

Radicis dauci contusæ drachmas sex in musti amphoram imponito, & similiter transfundit. Fas-
cit ad dolores thoracis, præcordiorum, & vulva: menes pellit, ructus ciet, & urinam: prodeit rupi-
si, rupis, ulsisque. Salvia: unciam in musti amphoram, quod idem cum ceramio est, mittito. Valer-
contra renum, uescicæ, & laterum dolores, reiectiones fanguinis, tussim, rupta, uulsa, & suppressos mē-
ses. Panacis unciam in musti congium mittito, & transfundit. Prodest rupis, ulsis, contusis, orthop-
neæ: alienis crastifem extenuat: contra tortina, coxendicum dolores efficax est: tardas concoctiones
accelerat: menes, & partus extrahit, aqua inter cutem, & serpentium itibus auxiliatur. Vina ex acoro,
& dulci radice cōsimil modo fiunt. Oportet n. singulorū uncias octo in senos congios mittere, tribus
menibus macerare, mox in uas transfere. Faciunt ad pectus, & latera, & urinam mouent. Seminis apij
recentis, maturi, & cibratii uncias nouem in linteo colligatae in musti amphoram demittantur. Appen-
titum excitat: Romaehicis, & difficili urina auxiliatur: facilis spiritus facit. Ex sceniculo, anetho, &
petrocelino, uina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & è florē falsi uinum, multò ad purgandum
efficacius, quam uinum aqua marina temperatum. Fauces, uescican, renes, & stomachū infectat:
quare neque in secunda, neque aduersa ualeutendine prodeit. Fit etiam uinum, quod phthonor vocant,
quoniam partus necat, & abortus facit, uteratu, aut scammonia, aut fyliestri cucumere, iuxta radices
uittum fato: siquidem uites sibi illorum uires adsciscunt. Id uinum partus enecat: datur feuium mulie-
ribus, qua ante uomerunt, cyathorum osto mensura, dilutum. Ramorum thymelaç cū suis folijs, &
fructu triginta drachmas mittito in congios tres musti, & leui igne coquito, donec concij duo super-
fint, defacatum que recondito. A quoq[ue] purgat excrements, & liuen absumit. Chameleæ dum flore,
cum folijs rufa, & cibratia decem drachmarum pondere, in musti congium additur: post duos menses
uinum in uas transfertur. Aquæ inter cutem, hepaticis, & lafitudine contrafis, efficax est: item mulie-
ribus, qua a paru agrè purgantur. Chama pithynum simili modo fit, ad eadem conuenientes: urinam
quoque ciet. Librum radicis mandragora concidito, segmenta lino trajecto, quod felibram equat, in
musti cadum demittit, ibique esse finito ad mentes tres, deinde transfundit. Media porio, hemina di-
midium: bibitur, pafis in duplum addito. Aut heminanini congio mistam, potu soporem adfer-
re. cyathus unu sum sextario unu potus, enecat. Mediocri uisu eius doloris sensum auferit: fluxiones
increasat. olfactu, potuque, & cùm inditur, idem praestat. In congium musti aqua marina diluti, drach-
mas duodecim nigri ueratriti in linteo mundo mitrito: dumque effuberit, in marina aqua congios
quatuordecim, ubi plenius culè fregeris, iniicito: post aliquor dies colato, & uitior. Dato cyathum
unum ex aqua balnei, in potu ad album foliendum, jis qui euomuerunt à cena. Alia ratio. Veratri
drachmas tincti, iuncti odorati uncias duodecim, spica Syriaca uncias tredecim, cibratas, & linteo
colligatas, in septem vini Coi fextarios, diebus quadraginta macerandas indito, poft modum colato-
dabis in potu fesquiheminan. Alter. Decocta marina aqua ex alto perita fextarios duodecim, uera-
tri candidi libras sex, in musti amphora quadragefimo die quam madeferis, colato, & uitior. Alia
ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphrodisii quaternas in senis musti sextarijs diebus
macerato,